

תוכן עניינים

1	מבוא
3	2 תקציר מנהלים
4	3 רקע
7	4 סקירת הדין הקיים
7	4.1 חקיקה
9	4.2 פסיקה
10	5 סקירת ספרות
10	5.1 המענקים הייעודיים כיום
10	5.1.1 מענק פריפריה
11	5.1.2 מענק לחברה של יזם ממגזר המיעוטים
11	5.1.3 מענק לחברה של יזם מהמגזר החרדי
11	5.1.4 מענק לחברה של יזמת אישה
11	5.2 סקירת הצורך של חברות הזנק העוסקות בסוגיות חברתיות אחרות
11	5.2.1 יזמות בנושאי אקלים שמקדמות פתרונות סביבתיים
12	5.2.2 מענק לחברות המקדמות צמצום פערים חברתיים ופתרון סוגיות חברתיות
13	5.2.3 מענק לחברות המשלבות תעסוקתית אנשים בעלי מוגבלות
14	5.2.4 מענק לחברות המשלבות תעסוקתית מבצעי עבירה לשעבר
14	6 סקירה משווה
14	6.1 מענק לחברות המשלבות תעסוקתית אנשים בעלי מוגבלות
15	6.1.1 אוסטרליה
16	6.1.2 אירלנד
17	6.1.3 ארצות הברית
18	6.1.4 בריטניה
19	6.1.5 סינגפור
19	6.1.6 פולין
20	6.1.7 קנדה
20	6.2 מענק לחברות המשלבות תעסוקתית מבצעי- עבירה לשעבר
21	6.2.1 ארצות הברית
22	6.2.2 בריטניה
22	6.2.3 סינגפור
23	6.2.4 קנדה
23	6.2.5 קפריסין
24	6.3 מענקים לחברות הזנק בתחום האקלים
24	6.3.1 בינלאומי
27	6.3.2 ארה"ב
28	6.3.3 אסיה
28	6.4 מענקים לחברות הזנק לחברות המקדמות צמצום פערים חברתיים
29	6.4.1 בינלאומי
30	6.4.2 אירופה

יוני 2023

32	6.4.3 אסיה
32.....	7 סיכום ביניים
33.....	8 המלצות
33.....	8.1 מענק לחברות הזנק המשלבות תעסוקתית אנשים עם מוגבלויות
34.....	8.2 מענק לחברות הזנק המשלבות תעסוקתית מבצעי עבירה לשעבר
35.....	8.3 מענק לחברות הזנק העוסקות בבעיית האקלים
36.....	8.4 מענק לחברות הזנק הפותרות בעיות חברתיות

מענקים לחברות הזנק (סטארט-אפ) בהתאם לסוגיות חברתיות שונות

מוגש לח"כ רון כ"ץ (סיעת יש עתיד)

1 מבוא

רשות החדשנות היא הגורם האחראי לתמיכה ממשלתית בחברות הזנק (סטארט-אפ), וכחלק מכך מחלקת מענקים לחברות העוסקות במגוון תחומים, מהייטק דרך פוד-טק, תעשייה ורפואה ועד עשייה חברתית. כמו כן קיימים מענקים נוספים הניתנים לחברות הזנק בעלות פעילות מסוימת, כדוגמת מענק לחברות הזנק שבסיסן בפריפריה, מענק לחברה שבראשה עומד יזם ממגזר שמהווה מיעוט במדינה, מענק לחברה שבראשה עומד יזם מהמגזר החרדי וכן מענק לחברת הזנק שבראשה עומדת יזמת אישה. מענקים אלו מעודדים אוכלוסיות שונות בחברה ליזום ולשפר את פני המדינה. לאור מטרת המענקים הקיימים נבחנת האפשרות להרחיב את מתן המענקים לקטגוריות חברתיות ראויות נוספות, ומטרת מסמך זה היא לבחון את התנאים וההיתכנות של הרחבת מודל המענקים החברתיים מטעם הרשות לחדשנות. מסמך זה מכיל סקירה רחבה ומפורטת אודות המענקים הקיימים, התנאים לקבלתם וכן סקירה של סוגי המענקים המוצעים לאור מענקים דומים ברחבי העולם, ומענקים דומים הניתנים למטרות ראויות אחרות ברחבי העולם. בהסתמך על המקורות הללו, גיבשו חברי הצוות מסקנות והמלצות להסדרת הנושא וקביעת המענקים באופן שמאפשר תמיכה במיזמי סטארט אפ בעלי מטרה חברתית מבלי לפגוע במענקים הקיימים הניתנים לחברות סטארט אפ אחרות, כפי שיובאו להלן.

2 תקציר מנהלים

במסמך זה סקרנו את סוגיית מתן מענקים לחברות הזנק בהתאם לסוגיות חברתיות שונות:

← סקירת המצב הקיים – רשות החדשנות הוקמה בשנת 1965 בשם לשכת המדען הראשי כגוף התומך במו"פ, ולאחר מכן עוגנה בחוק לעידוד מחקר, פיתוח וחדשנות טכנולוגית בתעשייה התשמ"ד – 1984. לאחר מכן הוסדרה בשנת 2016, ממומנת ע"י משרד החדשנות והטכנולוגיה ובעלת מגוון תוכניות לקידום יזמות. לחברות הזנק מארבע סוגי המענקים הייחודיים מענק בגובה 50% או 30% ותוספת באם מיקום החברה בפריפריה או בעוטף עזה, ועד לגובה של 5 מיליון ₪ בשנה, למימון הוצאות מקובלות בחברות מסוג זה. נוסף לתנאים הבסיסיים ישנם קריטריונים נוספים בהם חברות הזנק צריכות לעמוד על מנת לקבל את המענקים, התלויים בקטגוריה של המענק הייחודי אותו מבקשים לקבל. עם זאת המענקים הייחודיים הקיימים לא כוללים סוגים רבים של חברות בעלות פעילות חברתית שיכולה לסייע למדינה, כאשר למדינה אינטרס לסייע להן ולסבסדן.

← סקירה משווה: במסגרת יוזמה זו, מובאת סקירה משווה ממגוון מדינות בהן קיימת תוכנית מענקים ממשלתית לחברות הזנק בהתאם לסוגיות חברתיות בתחומי האקלים, מעורבות חברתית ושילוב תעסוקתי של בעלי מוגבלויות ומבצעי עבירה משוחררים. בנוסף, הסקירה כוללת תוכניות מענקים מטעם גופים שאינם ממשלתיים כדוגמת קרנות וארגונים, במטרה לתרום לחברה ולתמוך במיזמי הזנק אשר מיטיבים עם החברה. בתחום האקלים למשל, ישנם מענקים מטעם ממשלות, קרנות ומטעם האו"ם אשר נותנים מענקים

יוני 2023

לחברות הזנק המשלבות טכנולוגיות חדישות כדי להתמודד עם משבר האקלים במטרה לעודד יזמות בתחום ושיפור נזקי האקלים ברחבי העולם.

← מסקנות והמלצות ליישום: היוזמה שלפנינו ממליצה להוסיף לחקיקה הקיימת של הרשות לחדשנות וליצור סוגי מענקים נוספים לחברות הזנק אשר עוסקות בסוגיות חברתיות שונות. במסגרת היוזמה מוצע כי האפיקים המיטביים ליישום המענקים יהיו תיקון לחוק הרשות לחדשנות או יצירת תקנות מנהליות העוסקות בנושא. על התיקון או התקנות לפרט באופן נהיר את תנאי קבלת המענק, סוגי ההוצאות שיוכרו כהוצאות שניתנות למימון על ידי המענק, וגובה המענק בהתאם לאופן האינטגרציה של הסוגייה החברתית בפעילות החברה. כמו כן, תישקל יצירת יחידה חדשה ברשות לחדשנות שמטרתה לסייע לחברות הזנק המדוברות לנהל ולהשתמש במענק על מנת לגדול ולפרוח, וכדי למנוע מהחברות להיכשל מחוסר ידיעת המייסדים כיצד לנהל מיזם מסוג זה. עם זאת יש לשים לב כי הרחבת סוגי המענקים אינה פוגעת במענקים הניתנים כיום, אלא רק כמענקים תוספתיים. כמו כן ניתן לשקול שימוש בתקציבי משרדי ממשלה אחרים האמונים על הסוגיות החברתיות אותן אנו מעוניינים לפתור בסוגי המענקים החדשים, ולפתוח תוכניות תמיכה משותפות של אותם משרדים עם הרשות לחדשנות. זאת במטרה לשלב בין הידע העסקי-מקצועי של הרשות בדבר ניהול ופיתוח חברות הזנק, לבין הידע המקצועי של המשרד בתחום הרלוונטי.

3 רקע

רשות החדשנות¹, היא רשות ממשלתית הפועלת לקדם את החדשנות הישראלית בדגש על תעשיית ההייטק הישראלית, המהווה מנוע צמיחה עיקרי של כלכלת ישראל. מטרת הרשות היא לקדם חדשנות טכנולוגית ומדע בישראל ולסייע בפיתוח כלכלי וטכנולוגי.

רשות החדשנות הוקמה בשנת 1965 בשם לשכת המדען הראשי במשרד התעשייה והמסחר ועוצבה כגוף התומך בעיקר במו"פ שנעשה במסגרת מכוני המחקר הממשלתיים. באמצע שנות ה-80 עוצב מבנה לשכת המדען הראשי מחדש ועוגן במסגרת החוק לעידוד מחקר, פיתוח וחדשנות טכנולוגית בתעשייה, התשמ"ד, 1984.² לצד ההישגים השונים, בשנים האחרונות החלו להתעורר אתגרים בפני המשק הישראלי שדרשו היערכות מחדש של מדיניות החדשנות בישראל שהובילה לעדכון המשימה של לשכת המדען הראשי ושינוי מבני שלה. ראשית, תעשיית ההייטק אמנם ייצרה לאורך השנים מעגל תעסוקה איכותית ובשכר גבוה, אולם בעשור האחרון משקלה בתעסוקה בישראל אינו גדל. שנית, פערי הפריץ של מרבית ענפי התעשייה והשירותים בישראל לעומת מדינות מפותחות אחרות מעידים שהחדשנות בתעשיית ההייטק אינה מחלחלת מספיק לענפים אחרים ואינה מוטמעת בהם. במקביל, התחרות הגלובלית על הובלה טכנולוגית גוברת, וממשלות במדינות אחרות מאיצות את השקעתן בחדשנות. נוכח אתגרים אלו חלחלה ההבנה שלא ניתן להשתמש באותם הכלים של שנות ה-90 אל מול משימות חדשות ומורכבות.³

¹ רשות החדשנות. <https://innovationisrael.org.il/about-us>

² חוק לעידוד מחקר, פיתוח וחדשנות טכנולוגית בתעשייה, התשמ"ד-1984.

³ לעיל ה"ש 1.

יוני 2023

לכן, בראשית 2016 הפכה לשכת המדען הראשי לרשות עצמאית-הרשות הלאומית לחדשנות טכנולוגית. הרשות מחליפה את לשכת המדען הראשי במשרד הכלכלה ואת העמותה הממשלתית מתימו"פ (מרכז התעשייה הישראלית למחקר ופיתוח) זאת מתוקף תיקון מספר 7 לחוק עידוד מחקר.⁴ המטרה של השינוי וההיערכות מחדש של רשות החדשנות הייתה שינוי אסטרטגי בתפיסת המשימה, שאיפה לצקת תוכן לחזון של שגשוג כלכלי למשק והחברה בישראל באמצעות חדשנות טכנולוגית תוך העצמת ישראל כמרכז חדשנות עולמי.

מבחינה מספרית, תעשיית ההייטק משמעותית למשק עד כדי שבשנת 2020 החלק של התעשייה בייצוא עמד על כ-47% מסך הייצוא הישראלי.⁵ בדוח המסכם על השפעת התמיכה הממשלתית במו"פ תעשייתי על המשק הישראלי מיוני⁶, 2008 עלה שהתשואה הכוללת למשק הנובעת מהתמיכה הממשלתית במו"פ היא גבוהה מאוד. התוספתיות הגבוהה שנמצאה, מעידה שמנגנון התמיכה הממשלתית הקיים הוא אפקטיבי ומצליח לבחור את הפרויקטים אשר לא היו יוצאים לפועל ללא התמיכה הממשלתית. בנוסף, עולה בדו"ח שסביר להניח שגם בענפים לגביהן אין נתוני עבר נרחבים, ניתן יהיה לצפות לביצועים דומים מצד מנגנוני התמיכה הקיימים. תוצאות הניתוח לימדו שעיקר זליגת המו"פ נבעה מפירמות גדולות-בינוניות ופירמות ענק, ההוצאות שנתקבלו משכפות מכפיל מינימלי של פי 5 עד 6 מיליון ₪ בין ההשקעה הממשלתית והתוספת העתידית הכוללת לתוצר התעשייה (כך לדוגמא, עבור מענק של 5 מיליון ₪ לפירמה במחזור מכירות של 300-50 מיליון ₪).

הרשות ממומנת על ידי משרד החדשנות והטכנולוגיה ומפעילה תוכניות ויוזמות שונות לקידום חדשנות וטכנולוגיה בישראל. במסגרת פעילותה, מפעילה הרשות תוכניות לסיוע לחברות וליזמים ישראלים בכל שלבי פיתוח הטכנולוגיות שלהם, לרבות תוכניות לפיתוח והטמעה של טכנולוגיות חדשות, לבניית קשרים עם משקיעים ולייעוץ עסקי.⁷

כמו כן, הרשות עוסקת במחקר ופיתוח טכנולוגיות חדשות בתחומים שונים ועורכת מחקרים לשיפור טכנולוגיות קיימות ופיתוח טכנולוגיות חדשות וחדשניות בתחומים כגון חדשנות רפואית, חדשנות בתעשיית האופנה והעיצוב, חדשנות בתעשיית המזון ועוד.⁸

הרשות פועלת במספר חטיבות שונות, וביניהן חטיבת תשתיות חדשנות שתומכת בתשתיות מחקר, טכנולוגיות פורצות דרך ובגשרים בין האקדמיה לתעשייה בעזרת הענקת מגוון מענקי תמיכה למחקר יישומי ופלטפורמות לשיתופי פעולה בין מספר גופים. חטיבת הזנק שמסייעת ליזמים וסטרטאפים בראשית צעדיהם לפתח רעיון טכנולוגי חדש לכדי מוצר ולהמשיך לשלבי גיוס מתקדמים ומכירות במטרה לייצר פתרונות חדשניים ומגוונים לקידום ההון האנושי בהייטק הישראלי, החטיבה מספקת מגוון כלים ותמיכות כמו מענקים ישירים לחברות בשלבים השונים,

⁴ חוק לעידוד מחקר ופיתוח בתעשייה (תיקון מס' 7), התשע"ה-2015.

⁵ למ"ס, השנתון הסטטיסטי לישראל, 72, לוח 13.1 - יבוא ויצוא סחורות ושירותים (1), לוח 13.11 - יצוא תעשייתי, לפי עוצמה טכנולוגית ולוח 2 ביצוא שירותים - יוני 2021 : יצוא שירותים (נתונים מקוריים), 10.2021 | עיבודי רשות החדשנות.

⁶ דו"ח מסכם - השפעת התמיכה הממשלתית במו"פ תעשייתי על המשק הישראלי, אפלייד 2008.

⁷ לעיל ה"ש 1.

⁸ לעיל ה"ש 1.

יוני 2023

הקמת חממות ומעבדות ועוד. חטיבת צמיחה שמסייעת לחברות צעירות ובוגרות לצמוח באמצעות חדשנות טכנולוגית על ידי קידום התחרותיות והובלה בטכנולוגיות של החברה במטרה להגדיל את קצב הצמיחה והפוטנציאל שלהן. זאת, בעזרת הענקת מענקים בשלבים שונים ומגוון כלים פיננסיים והחטיבה הבין לאומית שמסייעת בהנגשה של חברות ישראליות לשווקים בינלאומיים ומימון שיתופי פעולה במו"פ עם חברות זרות בעזרת מענקי מצי"נג⁹ וכלי סיוע בחדירת פיתוחים טכנולוגיים לשווקים בינלאומיים בכל העולם.¹⁰

כפי שציינו, אחת החטיבות בהן פועלות הרשות היא חברות ההזנק, החברות נחשבות למנוע הצמיחה של המשק הישראלי ומגייסות מדי שנה מיליארדי דולרים בהשקעות הון סיכון. מסלול חברות הזנק של הרשות מטרתו להקל על חברות קטנות בתחילת דרכן בזמן תהליך המחקר והפיתוח של מוצרים מיוחדים. המסלול עוזר לחברות בפעילות השוק הראשונות של המוצר, המענק מהווה קרש קפיצה משמעותי לחברות לקראת מסחור המוצר.¹¹

המסלול מציע תנאים מועדפים ליזמים ממגזר בני המיעוטים ומן המגזר החרדי. הרשות מעניקה 4 מענקים ייחודיים - מענק פריפריאלי, לחברות שהוקמו באזורי פיתוח או עוטף עזה, מענק לחברה של יזם ממגזר המיעוטים, מענק לחברה של יזם מהמגזר החרדי ומענק ליזמת אישה. באמצעות מענקים אלו, רשות החדשנות מעודדת יזמות בקבוצות שונות בחברה הישראלית.¹²

המסלול כולל מספר הטבות שאינן קיימות בתוכניות אחרות, גובה המענק קבוע 50% או 30% בהתאם להחלטת הועדה, קבלת תוספת מענק פריפריאלי של 10% לחברות הפועלות באזורי פיתוח א' או 25% לחברות הפועלות בעוטף עזה. כמו כן, ההוצאות המוכרות כוללות הוצאות שכר, הוצאות תקורה (שכ"ד, ארנונה וכו'), חומרים, ציוד, קבלני משנה, פטנטים וגם הוצאות שיווק ומסחר, כגון פרסום, נסיעות לחו"ל, התכנסות בכנסים וכו'. גובה תקציב המענק יכול להגיע עד ל-5 מיליון ש"ח לשנה, המימון המשלים יכול להיות מכל מקור, כמו: משקיעים, הכנסות, הלוואות ועוד.

בכדי להיות זכאיות לסיוע במסלול חברות ההזנק מרשות החדשנות, על חברות ההזנק לעמוד במספר קריטריונים. בין היתר, על המוצר להיות חדשני, בפרויקט יהיו קיימים סיכונים ואתגרים טכנולוגיים, הוכחה שלמוצר יש שוק ופוטנציאל עסקי משמעותי, מודל עסקי, פוטנציאל להפוך לחברת בת-קיימא או תעשייתית בישראל ועוד.¹³

נוסף על הקריטריונים השונים, לכל אחד מהמענקים הייחודיים קיימים תנאי סף נוספים שעל המבקש יש לעמוד בהם. כך לדוגמא, בכדי לקבל הטבה מיוחדת למגזר המיעוטים על המבקש להיות יזם ממגזר בני המיעוטים אשר נמנה עם האוכלוסייה הערבית, לרבות דרוזים, בדואים וצ'רקסיים שמועסק במשרה מלאה ולפחות 33% מהון מניות החברה מוחזק על ידי יזם מהמגזר. דוגמא נוספת היא שבכדי לקבל הטבה למגזר החרדי בין היתר על בעל הרעיון להיות חלק מצוות הפרויקט אשר

⁹ שיטה לתקצוב מענקים באופן יחסי להוצאה של מקבל המענק, כך שיממן חלק נמוך יחסית בהוצאה.

¹⁰ לעיל הייש 1.

¹¹ לעיל הייש 1.

¹² שם.

¹³ שם.

יוני 2023

מועסק במשרה מלאה והוא יהודי שומר מצוות אשר ייחודו הוא בהקפדה הדתית שהוא נוהג בדרכי חינוך, אופי קהילה ואורח חיים המבחין בינו לבין שאר היהודים שומרי המצוות.¹⁴

על אף ההטבות השונות שמקדמות ומאפשרות מענקים ייחודים וחשובים לקבוצות בעלות פערים חברתיים בישראל, ניכר כי ישנם פערים חברתיים שונים שלא נמצא להם מענה הולם במענקים הקיימים כיום.

לפיכך, לדעתנו, עולה הצורך בהרחבת רשימת המענקים בהתאם לסוגיות חברתיות שונות (אשר יפורטו בהמשך), כך שיוקמו מענקים חדשים שיעודדו צמצום פערים באוכלוסייה וקידום קבוצות חברתיות שונות כתוספת למענקים הקיימים המוענקים לחברות הזנק.

הפערים בהם נעסוק : (1) מענק אקלים-טק לחברות המקדמות פתרונות סביבתיים, (2) מענק לחברות המקדמות צמצום פערים חברתיים ופתרון סוגיות חברתיות, (3) מענק לחברות המשלבות תעסוקתית אנשים בעלי מוגבלות, (4) מענק לחברות המשלבות תעסוקתית מבצע-י עבירה לשעבר.

4 סקירת הדין הקיים

4.1 חקיקה

הרשות פועלת מתוך החוק לעידוד מחקר המסדיר הענקת מענקי מחקר ופיתוח על ידי מדינת ישראל.

בשנת 1984, הוגשה הצעת חוק,¹⁵ מטעם ועדת הכלכלה של הכנסת "חוק לעידוד ופיתוח בתעשייה, התשמ"ד – 1984"¹⁶ שאושרה בכנסת העשירית ב-28 במרץ 1984 ונכסה לתוקף ב-1 לינואר 1985.

בדברי ההסבר להצעת החוק הציגו את הרקע לחקיקתו ושם נאמר שהמפתח להתקדמות הכלכלית של ישראל מצוי בתעשייה המתקדמת עתירת המדע. לפי דברי החוק, עידוד המחקר ופיתוחו חיוני לצמיחת התעשיות עתירות המדע. את המחקר צריך לבצע תוך רתימת המשאבים האנושיים והמדעיים וקידום קליטת כוח אדם מהקהילה האקדמית והטכנולוגית בארץ ובעולם.

הרשות הוקמה בשנת 2016 כחלק מתוכנית ממשלת ישראל לקידום חדשנות ומתפקדת כמנוע לחדשנות ופיתוח טכנולוגי בתעשייה הישראלית והחליפה את היחידה שנקראה קודם "לשכת המדען הראשי במשרד הכלכלה".¹⁷ ביולי 2021, עם הקמת ממשלת ישראל ה-36, במסגרת השינויים שנערכו בחלוקת תחומי האחריות בין שרים עברה רשות החדשנות ממשרד הכלכלה לפיקוחו של משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה.¹⁸

¹⁴ ש.ם.

¹⁵ הצעת חוק לעידוד מחקר ופיתוח בתעשייה, התשמ"ד-1984, ה"ח 1677.

¹⁶ לעיל הי"ש 2.

¹⁷ לעיל הי"ש 1.

¹⁸ תזכיר חוק לעידוד מחקר, פיתוח וחדשנות טכנולוגית בתעשייה, תשמ"ד-1984 (תיקון מס' 8), התשפ"ב-2022.

יוני 2023

לחוק לעידוד מחקר מספר מטרות, וביניהן יצירת מקומות עבודה בתעשייה וקליטת כוח אדם מדעי וטכנולוגי, יצירת תשואה עודפת למשק הישראלי, פיתוח תעשייה עתירת מדע תוך ניצול והרחבה של התשתית הטכנולוגית והמדעית ומשאבי האנוש הקיימים במדינה ושיפור מאזן התשלומים של המדינה על ידי ייצור וייצוא של מוצרים עתידי מדע שיפותחו בה.¹⁹ מטרות אלה עשויות להתכתב עם מטרות חברתיות שאינן נמנות בחוק הקיים, כדוגמת העסקת עובדים ושילובם בעולם התעסוקה על מנת לנצל את משאבי האנוש הקיימים בצורה המיטבית. דוגמה אחרת עשויה להיות עידוד ייצור וייצוא מוצרים בעלי תרומה חברתית שאינה רק כלכלית.

ס' 1 לחוק קובע את תכליותיו והן: יצירת מקומות עבודה, יצירה תשואה עודפת למשק הישראלי, פיתוח תעשייה עתירת ידע ושיפור מאזן התשלומים של המדינה.²⁰ לשם כך, הוקם המנהל למחקר ופיתוח תעשייתי שאחראי על הגשמת מטרות החוק. לפי סעיפים 5 ו-8 לחוק²¹, המנהל מורכב משתי רשויות: ועדת המחקר וראש המנהל. ועדת המחקר אמונה על מתן ההטבות, על שלילתן ועל קביעת אמות מידה למתן ההטבות. ראש מנהל ממונה על ביצוע החלטות ועדת המחקר. המדען הראשי הוא ראש המנהל והוא יושב ראש ועדת המחקר. החוק קובע שההטבות יינתנו לחברה שיש לה תוכנית למחקר ולפיתוח, שעשויה לקדם את הגשמת מטרות החוק, ושאושרה על ידי ועדת המחקר לפי התנאים המופיעים בסעיף 17 לחוק.²²

לפי החוק, ברשות קיימות ועדות מחקר שכל אחת מהן מוסמכת לגבי מסלול הטבות אחד או יותר,²³ בוועדות המחקר תשעה חברים בהם ראש הרשות, המנהל הכללי, עובד הרשות שימנה המנהל הכללי של הרשות, עובד משרד החדשנות, נציג הממונה על התקציבים במשרד האוצר, נציג החשב הכללי במשרד האוצר ושלושה חברים מקרב הציבור. תפקידי הוועדה היא החלטה בדבר הענקת הטבות בהתאם להוראות מסלולי ההטבות שקבעה המועצה ולתקציב שהוקצה להפעלתם,²⁴ הוועדות רשאיות לקבוע תנאים למתן ההטבות לשם יישום הוראות מסלולי ההטבות ובכלל זה לקבוע תנאים מוקדמים ותנאים לביצוע בכפוף להוראות מסלולי ההטבות שקבעה המועצה.

בכל הנוגע לסכום המרבי שמשולם, לפי התקנות לעידוד מחקר ופיתוח בתעשייה (הסכום המרבי לתשלום בעד העברת ידע לפי סעיף 19(ב)(1) ו-2),²⁵ הסכום המרבי שישולם מקבל האישור לאוצר המדינה בבקשה למכירת ידע בלבד לפי סעיף 19(ב)(1) לא יעלה על תשלום סכום של פי 6 מסך המענקים שקיבל מקבל האישור לפי החוק ובמסלולי תמיכה אחרים של ראש המנהל בנוגע לאותו ידע בתוספת ריבית שנתית.²⁶

¹⁹ ס' 1 לחוק לעידוד מחקר, פיתוח וחדשנות טכנולוגית בתעשייה.

²⁰ שם.

²¹ ס' 5 ו-8 לחוק לעידוד מחקר, פיתוח וחדשנות טכנולוגית בתעשייה, התשמ"ד-1984.

²² ס' 17 לחוק לעידוד מחקר, פיתוח וחדשנות טכנולוגית בתעשייה, התשמ"ד-1984.

²³ ס' 9 לחוק לעידוד מחקר, פיתוח וחדשנות טכנולוגית בתעשייה.

²⁴ ס' 10(א) לחוק לעידוד מחקר, פיתוח וחדשנות טכנולוגית בתעשייה.

²⁵ תקנות לעידוד מחקר ופיתוח בתעשייה (הסכום המרבי לתשלום בעד העברת ידע לפי סעיף 19(ב)(1) ו-2), תשע"ג-

2012

²⁶ שם בס' 2(א)(1).

יוני 2023

בנוסף, על פי המלצת שר החדשנות, המדע והטכנולוגיה,²⁷ רשאית הממשלה להתקשר עם ממשלות של מדינות אחרות שיש להם יכולת בתחום הכלכלי ותשתיות בתחומי המחקר והפיתוח וכן יכולות בתחום הטכנולוגי ולבצע שיתוף פעולה איתן. שיתוף פעולה בינלאומי במחקר ופיתוח תעשייתי הוא תהליך בו מדינות, ארגונים או חברות מתקשרים ומשתפים מידע, מומחים ומשאבים כדי לפתח טכנולוגיה חדשה, מוצר או תהליך ייצור חדש.

מכיוון שהרשות לחדשנות הוקמה לפני מספר שנים בלבד, ניתן לצפות שיוגשו בעתיד העצות חוק שמטרתן תהיה להרחיב את הסמכויות והיכולות שלה במטרה לקדם עוד חדשנות ויוזמות בישראל, לכן, בהמשך פרק ההמלצות נציג בהרחבה את הצעת החוק במטרה לסייע בקידום ופיתוח הרשות תוך סיוע לאוכלוסיות מוחלשות במדינה.

4.2 פסיקה

בפסק הדין בעניין ועדת המעקב העליונה לענייני ערבים²⁸, הוסבר על אודות החוק לעידוד מחקר, פיתוח וחדשנות טכנולוגית בתעשייה.²⁹ העתירה בעניין זה הופנתה כנגד החלטת הממשלה לסווג אזורי עדיפות לאומית ובמסגרתם להעניק הטבות בתחומים שונים. החוק הובא כדוגמא ע"י השופט חשין לחוק שנסוב על כינון של אזורי עדיפות לאומית. כך, נקבע בפסק הדין כי החוק עוסק במתן הטבות רחבות היקף בנושא של מחקר ופיתוח בתעשייה ונקבעו בו הסדרים מפורטים לחלוקתן של אותן הטבות.

בפסק הדין בעניין עו"ד פז רימר כונס נכסים³⁰, נדונה השאלה למי מצויה הסמכות לדון במקרה שבו חברה קיבלה מענקים מרשות החדשנות וכעת בשל פירוק מחמת חדלות פירעון, החברה צריכה להחזיר את המענקים לאוצר המדינה. במהלך פסק הדין נדון החוק כתשתית הנורמטיבית בעניין. בפסק הדין ציין הנשיא גרוניס כי החוק נחקק במטרה לקדם את ההתפתחות הכלכלית של ישראל באמצעות עידוד הפיתוח של התעשיות בטכנולוגיות בישראל.³¹

לסיכום, גם הפסיקה מדגישה כי מטרת העל של החוק לעידוד מחקר, פיתוח וחדשנות טכנולוגית בישראל הוא פיתוח התעשייה בישראל. כדי להגשים מטרה זו, מכוח החוק ניתנים מענקים והטבות בתחומים שונים.

5 סקירת ספרות

כאמור, רשות החדשנות היא רשות המקדמת את החדשנות בתעשייה הישראלית, בדגש על תעשיית ההייטק ותעשיית הייצור. תפקידיה הם ליזום פעילות מחקר ופיתוח במימון ממשלת ישראל ולהעניק תקציבים ליזמים ותעשיינים. הרשות מאורגנת במבנה של חטיבות חדשנות. חטיבות אלו מכוונות משימה ולקוח וכוללות כלים מיוחדים שמציעים מענה שמותאם לצרכים המשתנים של

²⁷ ס' 42(א) לחוק לעידוד מחקר, פיתוח וחדשנות טכנולוגית בתעשייה.
²⁸ בג"ץ 11163/03 ועדת המעקב העליונה לענייני הערבים בישראל נ' ראש ממשלת ישראל, פ"ד סא(1) 1, פס' 62 לפסק הדין של השופט חשין (2006).

²⁹ חוק לעידוד מחקר, פיתוח וחדשנות טכנולוגית בתעשייה, התשמ"ד-1984.

³⁰ רע"א 3001/12 עו"ד פז רימר, כונס נכסים זמני נ' משרד התמ"ת - לשכת המדען הראשי, פס' 3 לפסק הדין של השופט גרוניס (נבו 08.10.2013).

³¹ שם.

יוני 2023

לקוחותיהן. אחת החטיבות העיקריות הן הזנק – מענקים ליזמים וסטרטאפים בתחילת דרכם הנמצאים בשלב פיתוח הרעיון, ולמיזמים בתחום ההון האנושי. זאת לשם פיתוח רעיון טכנולוגי לכדי מוצר בשל, ויצירת פתרונות חדשניים ומגוונים לקידום ההון האנושי בהייטק בישראל.³² רשות החדשנות מציעה את מסלול מופ"ת – מו"פ בתעשיית הייצור. שיפור הפיריון של החברה לצד יצירת בידול טכנולוגי שיוביל להשגת יתרונות תחרותיים בשוק המקומי והעולמי. המסלול מיועד למפעלי תעשייה שמעוניינים להטמיע תהליכי חדשנות טכנולוגית באמצעות פיתוח מוצרים חדשנים, שיפור ופיתוח מוצרים קיימים ופיתוח ושיפור תהליכי ייצור. מטרת המסלול היא ליצור חדשנות טכנולוגית ביחס לקיים בחברה ולכן הוא מקיים תרומה למשק ביצירת מקומות עבודה, ייצוא, פריפריה ועוד.³³

5.1 המענקים הייעודיים כיום

5.1.1 מענק פריפריה

בשנת 2018 הרשות להשקעות ולפיתוח התעשייה והכלכלה חברה יחד עם רשות החדשנות לשם יצירת פתרון לבעיות שעולות בצמיחת חברות הזנק ובעיות הייצור של אלו שכבר קיימות בפריפריה. לכן, הרשויות הכריזו על מתווה השקעות הון חדש בפריפריה. מטרת המתווה היא בניית רצף בין שלב המחקר והפיתוח לבין שלב הייצור של חברות הזנק בתחומי האנרגיה המתחדשת, ננו טכנולוגיה וכו'. יזמים ומשקיעים בתחומים אלו הממוקמים בפריפריה הם מטרת היעד של המתווה כך שיוכלו לזכות במענק של עד כ-30 אחוזים מההשקעה המאושרת, בנוסף להטבת מס בהיקף של 7.5%. משרד הכלכלה והתעשייה דואג למתן מענקים מהרשות להשקעות ופועל ליצירת תעסוקה איכותית ולהעלאת הפיריון, ובכך לקדם את התעשייה והכלכלה. המתווה מיועד גם לחברות הזנק שעברו את שלב המחקר והפיתוח ומעוניינות להתקדם לשלב הייצור. טרם המתווה היה צורך למכור את החברות במחיר נמוך לחברות בינלאומיות ולא להגיע למימוש הידע שנצבר. לכן המתווה מאפשר לחברות לקבל סיוע בהשקעות הון לצורך הקמת מפעלים מוטי ייצור מתקדם בתחומים הנ"ל. תקציב הפיתוח יגיע מרשות החדשנות, ואילו התקציב להקמת המפעלים יגיע מידי רשות ההשקעות.³⁴

5.1.2 מענק לחברה של יזם ממגזר המיעוטים

יזם ממגזר בני המיעוטים נמנה על האוכלוסייה הערבית, לרבות דרוזים, בדואים וצ'רקסים. על היזם להיות מועסק במשרה מלאה. בנוסף, ישנה דרישה כי לפחות 33% מהון מניות החברה צריך להיות מוחזק על ידי יזם ממגזר בני המיעוטים. לחברות של יזם ממגזר בני המיעוטים ניתנת אפשרות לקבל תנאים מועדפים עבור השנתיים הראשונות: לשנה הראשונה יינתן מענק בשיעור

³² <https://innovationisrael.org.il/> אתר רשות החדשנות הישראלית.
³³ https://www.grantthornton.co.il/globalassets/1.-member-firms/israel/5/--1-3.11.21/-_01112021.pdf כנס המיסים והעסקים הממשלתי 2022.
³⁴ https://innovationisrael.org.il/press_release/3319 אתר רשות החדשנות הישראלית.

יוני 2023

75% מתקציב מאושר של עד 2.5 מיליון ₪. לשנה שנייה מענק בשיעור של 70% מתקציב מאושר של עד 5 מיליון ₪. חברה שמעוניינת בתקציב גבוה יותר רשאית להגיש בקשה לפי התנאים הרגילים.³⁵

5.1.3 מענק לחברה של יזם מהמגזר החרדי

בדומה לאמור לעיל, גם על היזם המבקש מענק זה להיות מועסק במשרה מלאה ולפחות 33% מהון מניות החברה מוחזקים על ידי יזם חרדי אחד או מספר יזמים חרדים יחדיו. על כל אחד מהם להיות יהודי שומר מצוות אשר ייחודו בהקפדה הדתית שהוא נוהג בדרכי חינוך המבחינים אותו משאר היהודים שומרי המצוות, והמקיים אחד או יותר מהתנאים הבאים: מקומות הלימוד של ילדיו עד גיל 18 הם מוסדות לימוד חרדיים, מוכרים שאינם רשמיים או מסוג "פטור", שרישיונותיהם מוסדרים על ידי משרד החינוך, למד בישיבה או כולל, זכאי בחמש השני האחרונות למשך שנה אחת לפחות למלגת לימודים ועידוד השתלבות אברכי כוללים בתעסוקה שבעבר נקראה הבטחת הכנסה לאברכים וקיבל פטור משירות צבאי בהתאם לחוק שירות ביטחון.³⁶ תנאי התוכנית: לשנה ראשונה מענק בשיעור של 75% מתקציב מאושר של עד 2.5 מיליון ₪. לשנה שנייה מענק בשיעור של 70% מתקציב מאושר של עד 5 מיליון ₪. חברה המעוניינת בתקציב גבוה יותר רשאית להגיש בקשה לפי התנאים הרגילים.

5.1.4 מענק לחברה של יזמת אישה

על האישה היזמת להיות מועסקת במשרה מלאה במו"פ או כמנכ"ל, לפחות 33% מהון מניותיה של החברה מוחזקים על ידי היזמת. לחברות בבעלות יזמת ניתנת אפשרות לקבל תנאים מועדפים עבור השנתיים הראשונות: לשנה הראשונה מענק בשיעור של 75% מתקציב מאושר של עד 2.5 מיליון ₪. לשנה השנייה מענק בשיעור של 70% מתקציב מאושר של עד 5 מיליון ₪. חברה המעוניינת בתקציב גבוה יותר רשאית להגיש בקשה לפי התנאים הרגילים.³⁷

5.2 סקירת הצורך של חברות הזנק העוסקות בסוגיות חברתיות אחרות

5.2.1 יזמות בנושאי אקלים שמקדמות פתרונות סביבתיים³⁸

משבר האקלים

בתקציב המדינה הקרוב תקציב המדען הראשי במשרד האנרגיה יקוצץ בכמחצית בהשוואה לשנתיים הקודמות. תוצאת הקיצוץ תהיה סיוע לפחות חברות הזנק ומחקרים אקדמיים, ביטול של מכוני מחקר בתחומי אגירת האנרגיה ואקלים. הקיצוץ פוגע בחדשנות האנרגיה למרות ההצהרות החוזרות ונשנות על כך שישראל תוביל את תחום הפתרונות הטכנולוגיים למשבר האקלים. תקציב רשות החדשנות לא גדל במשך עשור ונשחק לאורך השנים. ביוני 2022 הממשלה אישרה החלטה לקידום חדשנות בתחומי אקלים בכ-3 מיליארד שקלים עד שנת 2026. למרות זאת, לא בוצעה

³⁵ "מסלול חברות הזנק" ספארק <https://www.spark-consulting.co.il/authority-for-innovation/%D7%97%D7%91%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%96%D7%A0%D7%A7/> חוק שירות הביטחון התשמ"ו 1986.

³⁶ לעיל הי"ש 35.

³⁸ שני אשכנזי "מתגאים באומת הסטארטאפ, מקצים פחות למיזמי אקלים" כלכליסט (2.3.23). <https://www.calcalist.co.il/calcalistech/article/sjbwlc3tj>

יוני 2023

הקצאה תקציבית למימוש התכנית. האחראית על התכנית היא רשות החדשנות אך מאחר שלא קיבלה תוספת תקציב לביצועה, אינה יכולה לממשה כראוי.

כיום ישראל נמצאת בפערים מול מדינות מתקדמות בעולם שמשקיעות הון רב במיזמים להפחתת פליטות גזי החממה ובמאבק במשבר האקלים, לכן, יש להעניק מענקים לחברות הזנק שמקדמות את נושאי האקלים.

5.2.2 מענק לחברות המקדמות צמצום פערים חברתיים ופתרון סוגיות חברתיות
חברות הזנק בתחום הטכנולוגיה החברתית נתקלות באתגרים ייחודיים כשהן מנסות להשיג מימון. בניגוד לחברות הזנק מסורתיות, חברות הזנק בתחום הטכנולוגיה החברתית מתמקדות ביצירת השפעה חברתית או סביבתית במקום לייצר רווחים. כתוצאה מכך, הן עשויות להתקשות לעמוד במדדים הפיננסיים שמשקיעים מחפשים בדרך כלל. עם זאת, לחברות הזנק בתחום הטכנולוגיה החברתית יש פוטנציאל ליצור יתרונות חברתיים וסביבתיים משמעותיים, ולכן חשוב למצוא דרכים לתמוך בהן, כאשר קיימים מספר מקורות מימון פוטנציאליים עבורן. אפשרות אחת היא הון סיכון, שיכול לספק מימון משמעותי לחברות בצמיחה גבוהה. עם זאת, משקיעי הון סיכון נרתעים מהשקעה בחברות הזנק של טכנולוגיה חברתית בשל ההתמקדות שלהן בהשפעה ולא ברווחים כלכליים. בנוסף, חברות הזנק בתחום הטכנולוגיה החברתית עשויות להתמודד עם אתגרים במשיכת משקיעי הון סיכון שאינם מכירים את המגזר. אפשרות נוספת היא השקעות אימפקט, הכוללות השקעה בחברות מתוך כוונה לייצר השפעה חברתית או סביבתית חיובית לצד תשואות כספיות. השקעות אימפקט הוא תחום המצוי בצמיחה משמעותית וכיום ישנם משקיעי אימפקט רבים המעוניינים לתמוך בחברות הזנק של טכנולוגיה חברתית.³⁹ עם זאת, קיימים מספר אתגרים העומדים בפני המשקיעים, כמו חוסר סטנדרטיזציה ושקיפות במגזר.⁴⁰

מימון המונים הוא מקור מימון פוטנציאלי נוסף עבור חברות הזנק בתחום הטכנולוגיה החברתית. פלטפורמות מימון המונים מאפשרות לחברות לגייס כסף ממספר רב של אנשים, לרוב עם תרומות בודדות קטנות יחסית. מימון המונים עשוי להיות דרך יעילה עבור חברות הזנק בתחום הטכנולוגיה החברתית לבנות קהילה סביב המוצר או השירות שלהם ולבחון את הביקוש בשוק. עם זאת, עליהן להיזהר מהעובדה שמימון המונים לא יתאים לכל חברות ההזנק בתחום הטכנולוגיה החברתית וכי ניהול קמפיין מוצלח יכול לקחת זמן רב.

מימון ממשלתי הוא אפשרות רביעית עבור חברות הזנק בתחום הטכנולוגיה החברתית. ממשלות עשויות לספק מענקים או צורות אחרות של תמיכה לחברות שפועלות להתמודד עם אתגרים חברתיים או סביבתיים. מימון ממשלתי יכול להיות מקור מימון חשוב, במיוחד עבור חברות בשלבים מוקדמים. עם זאת, קיימים אתגרים שעומדים בפני סטארט-אפים של טכנולוגיה חברתית כשהם מנסים לגשת למימון ממשלתי, כמו חוסר בהירות לגבי קריטריוני הזכאות.

³⁹ "מה זה השקעות אימפקט? (Impact Investing) | **לסטארטאפ** - <https://www.lastartup.co.il/terms/impact-investing>

⁴⁰ "מה הן השקעות אימפקט" **SOCIAL FINANCE ISRAEL** <https://www.socialfinance.org.il/category/%D7%9E%D7%94-%D7%94%D7%9F-%D7%94%D7%A9%D7%A7%D7%A2%D7%95%D7%AA-%D7%90%D7%99%D7%9E%D7%A4%D7%A7%D7%98>

יוני 2023

בנוסף לחקר מקורות מימון ספציפיים, קיים הקשר רחב יותר לנוף המימון של סטארט-אפים בתחום הטכנולוגיה החברתית. ישנה מגמה גוברת של השקעות השפעה ומשקיעים רבים מחפשים כעת לייצר תוצאות חברתיות או סביבתיות חיוביות לצד תשואות פיננסיות. בנוסף קיימת חשיבות רבה במדידת ההשפעה ובהבטחה שחברות הזנק של טכנולוגיה חברתית מסוגלות להפגין את השפעתם למשקיעים ולבעלי עניין אחרים.⁴¹

5.2.3 מענק לחברות המשלבות תעסוקתית אנשים בעלי מוגבלות⁴²

כיום לא ניתנים מענקים לחברות הזנק שמשלבות תעסוקתית אנשים בעלי מוגבלות. עם זאת, משרד הכלכלה והתעשייה, רשות החדשנות והקרן לפיתוח שירותים לנכים במל"ל העניקו בשנת 2018 תקציב ל-13 חברות שהיו במסלול לתמיכה במחקר ופיתוח של טכנולוגיה מסייעת לאנשים עם מוגבלויות.⁴³ לחברות שפועלות בתחום המוגבלויות קיימות אופציות מצומצמות יותר לגיוס הון ולכן מתקשות להתנהל. מטרת התוכנית היא לעודד מחקר ופיתוח של מוצרים תעשייתיים המספקים פתרונות טכנולוגיים לאוכלוסיות עם מוגבלות. הדבר יגרום לאוכלוסייה להשתלב בצורה טובה וראויה יותר בחיי היום-יום. התוכנית מעניקה 65% מתקציב המו"פ המאושר לחברה צעירה (עד ל-5 שנות פעילות), 30-50% מתקציב המו"פ המאושר לחברה הפועלת למעלה מ-5 שנים, ו-85% מתקציב המו"פ המאושר לתאגיד ללא כוונת רווח בסכום של עד 900,000 ש"ח לפרויקט לשנה.

המאפיין הייחודי של התוכנית הוא ביצוע הליך בדיקה כפול שמשלב בודקים של המל"ל שבוחנים את השיקום, הטיפול ואת הצורך הקיים באוכלוסייה, לצד בודקים של רשות החדשנות שמתמקדים בפן הטכנולוגי, המודל העסקי והיכולת של צוות הניהול לעמוד באתגרי הפיתוח. המסלול הוא חלק מרכזי מהאסטרטגיה הרחבה לרתום את חברות ההזנק לטובת פתרון בעיות מהותיות בחברה ובמגזר הציבורי בישראל. לטכנולוגיה שמסייעת לבעלי מוגבלות יש פוטנציאל לחולל שינוי דרמטי בחייהם ובאפשרותם לנהל חיים בריאים, עצמאיים ומכובדים, כמו גם להשתלב ולתרום במעגלים שונים כולל בתחומים של תעסוקה, חינוך, פנאי ועוד.

דוגמאות לחברות שקיבלו את מענקי המוגבלות: Sesame Enable⁴⁴ - הנגשת טלפון חכם, טאבלט ומחשב למוגבלי תנועה. הסטארט-אפ הישראלי פיתח טכנולוגיה שמאפשרת לאנשים בעלי מוגבלויות תנועה להפעיל את הסמארטפונים והטאבלטים שלהם באופן מלא באמצעות תנועות ראש בלבד. החברה קיבלה מענק תמיכה מרשות החדשנות בשנים 2013, 2015 ו-2018. חברה נוספת היא E2C - מערכת מולטי דיציפלינרית לשיפור השמיעה והבנת הדיבור לכבדי שמיעה. החברה הוקמה במטרה להנגיש את טכנולוגיות התקשורת החדשניות לבני הגיל השלישי ולבעלי צרכים מיוחדים. החברה פיתחה סדרת מוצרים הכוללים סמארטפון, טאבלט וטלוויזיה חכמה, המאפשרים לקהל משתמשים שלא בהכרח נולד עם מחשב ביד, לעשות בטכנולוגיה שימוש בצורה פשוטה ונוחה. החברה קיבלה מענקי תמיכה מרשות החדשנות פעמיים ב-2015 וב-2018.⁴⁵

⁴¹ Marika Arena, Irene Bengo, Mario Calderini, Veronica Chiodo, *Unlocking finance for social tech start-ups: Is there a new opportunity space?*, 127 *Technological Forecasting and Social Change*, 154 (2018).

⁴² "רשות החדשנות והמוסד לביטוח לאומי מעניקים 6 מיליון ₪ לפיתוח טכנולוגיה מסייעת לאנשים עם מוגבלות במיזם משותף" Israel Innovation Authority – רשות החדשנות (5.11.2018) https://innovationisrael.org.il/press_release/4060

⁴³ ש.ם.

⁴⁴ ש.ם.

⁴⁵ ש.ם.

5.2.4 מענק לחברות המשלבות תעסוקתית מבצעי עבירה לשעבר

רצידיביזם הוא מושג המבטא את חזרת העבריין לפעילות העבריינית לאחר שריצה את עונשו. מחקר שנערך בישראל בדק ומצא כי שיעור הרצידיביזם הכולל בשנים 2014-2019 נמצא בירידה לעומת שנת 2004.⁴⁶ בשנת 2015 נכתב דו"ח דורנר – מסמך שמאגד דיונים ארוכים של וועדה שבחנה את יעילותן של דרכי הטיפול בעבריינים וענישתם.⁴⁷ תחילה, הדו"ח מפרט את מצב הענישה בארץ, ומציג מחקרים בנושא ההרתעה, המלמדים כי החמרה בענישת העבריין אינה משיגה הרתעה ואף עלולה לפגוע בה. וכן, יש להרתיע באמצעות התייעלות אכיפה בארץ והגדלת סיכויי התפיסה של העוברים על החוק. הדו"ח מפרט את המלצות הוועדה, כגון הימנעות מעונשי מאסר קצרים והחלפתם במאסר על תנאי ועבודות שירות, וכן הגברת האכיפה בארץ במקום הגדלת הענישה. בנוסף, הדו"ח מציג את יעילות שיקום האסירים ומציג את היעילות שבבתי משפט קהילתיים. זאת ועוד, הוועדה מציעה להעביר אסירים רבים לקראת סוף ריצוי עונשם לבתי מעבר כדי שירכשו כלים תעסוקתיים לקראת החיים שבחוץ.

לאור החשיבות הרבה בשילוב עבריינים מחדש בחברה, אנו ממליצים להעניק מענקים לחברות שמשלבות תעסוקתית מבצעי עבירה לשעבר. הדבר ישקם את העבריינים לשעבר ויפחית את רצידיביזם בחברה.

6 סקירה משווה

בסקירה להלן יוצגו הסדרים הקבועים במדינות שונות ברחבי העולם באשר לתמיכה ביוזמות ובחברות הזנק הפועלים למען מטרה חברתית על בסיס מבחני זכאות. כך למשל, ישנם גורמים שונים התומכים ביוזמות החברתיות כגון מדינות, ארגונים חברתיים וסביבתיים, תאגידים אשר ברצונם לקדם תפיסה חברתית ולסייע לחברה בכללותה. בהמשך היוזמה נשתמש במבחנים אלה ותנאים נוספים שיפורטו מטה על מנת לפתח את תנאי הבסיס למענקים ממשלתיים דומים, ולבסס אמת מידה לבחירת חברות ההזנק הזכאיות למענק ולתמיכה הניהולית מצד הרשות לחדשנות.

6.1 מענק לחברות המשלבות תעסוקתית אנשים בעלי מוגבלות

מענקים לחברות המשלבות באופן משמעותי ונרחב אנשים בעלי מוגבלות בתעסוקה מהווים צעד חיובי לקראת קידום הגיוון וההכלה במקום העבודה. מענקים כאלה יכולים לעודד חברות ליצור סביבות עבודה נגישות ולספק התאמות סבירות המאפשרות לאנשים עם מוגבלות להשתתף באופן מלא בכוח העבודה. לרוב, קידום זה נעשה על ידי בניית מוסדות הכשרה, סבסוד משרות ומימון התאמות. לאחרונה אף נראה שעוד ועוד מדינות בעולם מחלקות מענקים לחברות ואינדיבידואלים למען שילוב אנשים בעלי מוגבלות בכוח העבודה. הרעיון במתן מענקים לחברות המשלבות באופן משמעותי ונרחב נכים בתעסוקה אינו ייחודי לשום מערכת משפטית. עם זאת, החוקים והתקנות המסדירים מענקים כאלה עשויים להשתנות ממדינה למדינה.

⁴⁶ ד"ר יוחנן ועקנין וד"ר קתרין בן צבי "דו"ח רצידיביזם בישראל 2014-2019" ענף מחקר (2021).
⁴⁷ "דו"ח הוועדה הציבורית לבחינת מדיניות הענישה והטיפול בעבריינית דין וחשבון", אוגוסט 2015.

יוני 2023

בפרק זה נציג את סוגי המענקים בתחום שילוב תעסוקתי של אנשים בעלי מוגבלויות, ונתמקד במטרות ובתנאים לקבלת המענקים. בתוך כך, נבחן את התנודות והמגמות בסוגי המענקים בתחום. מענקים אלה אינם למטרת קידום חברות הזנק אך מהווים בסיס ליצירת מענקים המשלבים את המבנה הקיים של עידוד חברות הזנק וחדשנות יחד עם המטרה החברתית הרצויה.

6.1.1 אוסטרליה

ממשלת אוסטרליה מעודדת בחום מעסיקים לשקול העסקת אנשים עם מוגבלות. תוכנית שירותי התעסוקה לנכים (DES) באוסטרליה מספקת תמריצים כספיים למעסיקים שמעסיקים אנשים עם מוגבלות. תמריצים אלו נועדו לעודד מעסיקים לראות באנשים עם מוגבלות עובדים פוטנציאליים, ולקדם גיוון והכלה בכוח העבודה. במסגרת תוכנית DES, מעסיקים עשויים להיות זכאים למגוון של תמריצים, כולל סובסידיות שכר, תמיכה בעבודה ומימון עבור שינויים במקום העבודה והתאמות אחרות.⁴⁸

Employment Assistance Fund (EAF) – הקרן לסיוע בעבודה מעניקה סיוע כספי לרכישת התאמות ושירותים המסייעים לעובדים עם מוגבלות. סיוע זה זמין עבור אנשים שעומדים להתחיל עבודה או עובדים כעת, וכן למי שזקוק לסיוע במציאת עבודה והכנה לעבודה. הקרן לסיוע בעבודה רשאית להחזיר למעסיקים את עלות השינויים ושירותים הקשורים לעבודה עצמה אך לא רק, עלות השינויים בסביבת העבודה הפיזית, ציוד מותאם למקום העבודה, מכשירי מידע ותקשורת וכדומה. שירותי התעסוקה לנכים יכולים להגיש בקשה למימון דרך הקרן לסיוע בעבודה בשם מעסיק או מועמד, או שמעסיק יכול להגיש בקשה עצמאית.⁴⁹ הערכת שינוי מקום העבודה נעשית על ידי איש מקצוע מוסמך. פקיד השומה יבחן את מקום העבודה ואת כל החסמים העשויים להתקיים וישוחח עם המעסיק כדי למצוא פתרונות שיהפכו את מקום העבודה לגמיש ונגיש יותר. בדרך כלל נדרשת הערכה בעת הגשת בקשה אם הסיוע הנרכש הוא מעל \$1,000. הקרן עשויה לוותר על הצורך בהערכה אם, למשל, הבקשה מוגשת על ידי ספק שירותי תעסוקה ממשלתי כמו שירותי תעסוקה לנכים והפריטים עולים פחות מ-\$10,000.⁵⁰

Disabled Australian Apprentice Wage Support (DNAWS) – תוכנית זו מעניקה מימון למעסיקים ולספקי הכשרה כדי לסייע לחניכים עם מוגבלות להשתתף בהצלחה בהכשרה במקום העבודה ומחוץ לעבודה. חניכים עם מוגבלות יכולים לגשת לתמיכה בהדרכה כגון הדרכה, חונכות, רישום הערות או תרגום.⁵¹

סובסידיות שכר – סבסוד שכר משולם למעסיק כדי לסייע בכיסוי עלות תשלום השכר בחודשי העסקתו הראשונים של אדם עם מוגבלות. מטרת סבסוד השכר היא לעודד מעסיקים להתחשב באנשים עם מוגבלות, ולהגביר את התחרותיות של אנשים עם מוגבלות בשוק. מערכת שכר נתמכת – חלק מהאנשים עם מוגבלות אינם מסוגלים לעמוד בדרישות התפוקה הרגילות במקום העבודה, בשל אופי מוגבלותם. מערכת השכר הנתמכת מאפשרת למעסיקים לשלם פחות משכר עבודה על ידי

Reading and Resources, The Employers Guide to Partnering with Disability Employment Services,⁴⁸ http://guide.disabilityemployment.org.au/resources/employer_incentives_and_financial_assistance

שם.⁴⁹

Employment Assistance Fund (EAF), Job Access (Nov.9 2022),⁵⁰ <https://www.jobaccess.gov.au/employment-assistance-fund-eaf>

שם.⁵¹

יוני 2023

התאמת הפרייון של אדם לשכר הוגן. באמצעות מערכת השכר הנתמכת, מעריכים מקצועיים יכולים לקבוע את התפוקה של העובד, ולחשב שכר הוגן.

התמיכה בשכר היא סבסוד שכר של \$104.30 לשבוע עבור עובד במשרה מלאה, או על בסיס יחסי לפי שעות העבודה עבור עובד במשרה חלקית. התשלומים מתבצעים למעסיקים למשך 12 חודשים במקרה של נכות ארוכת טווח או קבועה או תקופה מסוימת במקרה של נכות זמנית.⁵²

6.1.2 אירלנד

Wage Subsidy Scheme (WSS) – תכנית סבסוד השכר מעניקה תמיכה כספית למעסיקים המעסיקים אנשים עם מוגבלות מטעם המחלקה להגנה חברתית. התוכנית פועלת משנת 2005 והיא החליפה את תכנית התמיכה בתעסוקה ואת תכנית הפיילוט להעסקת אנשים עם מוגבלות. מטרת התוכנית היא לפעול כצורה של פעולה חיובית על ידי הגדלת שיעור ההשתתפות של נכים בשוק העבודה האירי.⁵³

העסקת אדם עם מוגבלות עלולה להגביל את התפוקה של העובד בהשוואה לעובדים אחרים, ללא קשר ליכולתו לבצע עבודה. חלק מהנכים עלולים לגלות שבעבודה, קיימת הגבלה בתפוקה שלהם כתוצאה מנכותם. במקרה זה, תכנית סבסוד השכר משלימה את החסר בפרייון ישירות למעסיק. במסגרת התוכנית המחלקה להגנה חברתית משלימה סקירה שנתית המבוססת על ביצועי העובד ב-12 החודשים הקודמים. המחלקה להגנה חברתית אף יכולה לבצע ביקורי ניטור נוספים, ללא הודעה מוקדמת. על המעסיק למלא טופס הערכת פרייון המאשר את גירעון הפרייון של העובד. התכנית זמינה למעסיקים במגזר הפרטי שיכולים להעסיק עובדים עם מוגבלות בין 21 ל-39 שעות שבועיות. מעסיק יכול להציע יותר מ-39 שעות בכל שבוע, אך הוא יכול לתבוע סבסוד רק עד 39 שעות וחווה העבודה המוצע חייב להיות ל-6 חודשים לפחות. עם זאת, עם העסק מקבל תשלום במסגרת תוכנית סבסוד השכר, אינו יכול לקבל סיוע ממשלתי נוסף עבור עלויות העסקתו של אותו עובד.⁵⁴

עד יוני 2019 היו יותר מ-1,671 מעסיקים רשומים באירלנד כמשתמשים בתוכנית סבסוד השכר. תכנית זו תורמת משמעותית לתעסוקה של אנשים עם מוגבלות באירלנד והמשך מימון זה חיוני להעסקתם של אלפי אנשים.

6.1.3 ארצות הברית

המדינה הראשונה שיצרה מנגנון חוקי לאכיפה של שוויון זכויות והזדמנויות בחקיקתה הייתה ארצות-הברית, אשר חוקקה בשנת 1990 את חוק האמריקנים עם מוגבלות הידוע יותר בקיצור "ADA".⁵⁵ בחוק זה יש הכרה מפורשת בקיומה של אפליה של אנשים עם נכויות הנובעת מדפוסים היסטוריים של בידוד והדרה. בנוסף, יש הכרה בעובדה שלא נעשו ניסיונות לקדם השתלבות של

Employer Incentives, Australian Apprenticeship, <https://www.australianapprenticeships.gov.au/aus-52-employer-incentives>.

Disability Awareness & The Wage Subsidy Scheme, Ability Focus (Jan. 30 2020),⁵³ <https://abilityfocus.ie/wage>

Wage Subsidy Scheme for people with disabilities, Citizens Information (Nov. 10, 2022),⁵⁴ https://www.citizensinformation.ie/en/employment/employment_and_disability/grant_aid_scheme_for_employers_with_disabled_staff.html

Pub. L. No. 101-336, § 2, 104 Stat. 328 (codified at U.S.C § 12101-12113 (1990)).⁵⁵

יוני 2023

אנשים עם נכויות בזרם המרכזי בחברה. בבסיסו של החוק עומד מנגנון האוסר אפליה של אנשים עם נכויות בתחומי התעסוקה, השירותים החברתיים, המגורים והתחבורה. החוק כולל חמישה פרקים המתייחסים לאיסור אפליה ולחובת המדינה לדאוג להתאמת תנאי סביבה לצורכיהם של אנשים עם נכויות בשירותים הניתנים מטעם המדינה ובידי גופים פרטיים בכל מעגלי החיים. לכן, בארצות הברית קיימות תוכניות מענקים שונות ברמת הפדרלית וברמת המדינה המעניקות מימון לחברות המשלבות באופן משמעותי ונרחב נכים בתעסוקה. תוכניות מענקים אלו מטרותן לקדם גיוון, הכלה ושוויון הזדמנויות תעסוקה לאנשים עם מוגבלות. מענקים אלו יכולים לשמש למימון תוכניות המספקות הכשרה ותמיכה למעסיקים, וכן למתן שירותי השמה לעבודה לאנשים עם מוגבלות. חקיקה זו בישרה את תחילתה של מגמה עולמית של חקיקת זכויות לאנשים עם נכויות.⁵⁶

Add Us In (AUI) - יוזמה בחסות משרד העבודה האמריקאי למדיניות תעסוקת מוגבלות אשר נועדה להגביר את יכולתן של חברות להעסיק גם מבוגרים וגם נוער עם מוגבלות. מטרת היוזמה הן להגביר את יכולתם של עסקים להעסיק מבוגרים ונוער עם מוגבלות, לפתח ולהעריך מודלים, אסטרטגיות ומדיניות הניתנים לשכפול שיבטיחו שלבני נוער ומבוגרים עם מוגבלויות תהיה גישה למגוון רחב יותר של הזדמנויות תעסוקה והזדמנות. כמו כן, היוזמה נועדה לפתח שותפויות אקטיביות ובר-קיימא בין עסקים נבחרים, ארגונים המקדמים גיוון, ארגונים המשרתים אנשים עם מוגבלות ובאמצעותה לבנות רשת ארצית של מומחים המיומנים בשירות אנשים עם מוגבלות.⁵⁷

The Disability Employment Initiative (DEI) – תוכנית הממומנת על ידי מינהל התעסוקה וההכשרה של משרד העבודה האמריקאי. התוכנית מספק מימון לפיתוח ויישום אסטרטגיות לשיפור תוצאות התעסוקה לאנשים עם מוגבלות. המענקים מוענקים בתהליך תחרותי ונועדו להגביר את היכולת של מרכזי עבודה אמריקאיים לספק שירותי תעסוקה לאנשים עם מוגבלות, לתמוך בפיתוח ויישום אסטרטגיות להגדלת מספר האנשים עם מוגבלות המועסקים ולקדם את שילובם בתעשיות ובמקצועות בעלי ביקוש גבוה. כדי להיות זכאים למענק המועמד חייב להיות בעל תוכנית מקיפה לשיפור תוצאות התעסוקה של אנשים עם מוגבלות. התוכנית צריכה לכלול אסטרטגיות לשיפור הגישה לתוכניות חינוך והכשרה, הגדלת היכולת של מערכת פיתוח כוח העבודה לשרת אנשים עם מוגבלות, ושיפור התיאום של שירותים ותמיכות למחפשי עבודה עם מוגבלות. חשוב לציין שהפעילויות והיישום הספציפיים של יוזמת תעסוקת מוגבלות עשויים להשתנות בין אזורים או תחומי שיפוט שונים.⁵⁸

בנוסף לתוכניות המענקים הפדרליות הללו, ישנן גם תוכניות ברמת המדינה המספקות מימון ותמיכה לחברות המשלבות אנשים עם מוגבלויות בתעסוקה. דוגמה לכך היא פעולה של המחלקת ההזדקנות והשיקום של וירג'יניה ("DARS").⁵⁹ המחלקה מספקת מימון לעסקים ע"מ לעודד העסקה ושימור של עובדים עם מוגבלויות. תוכנית וירג'יניה לתעסוקה לא לרווחה (VIEW),

⁵⁶ אריק רימרמן, טל ארטן-ברגמן, "חקיקת זכויות נכים ויישומה בישראל - מגמות וכיוונים עתידיים" ביטחון סוציאלי 69 11, 17 (2003).

⁵⁷ *Add Us In*, youth.gov, <https://youth.gov/feature-article/add-us>.

⁵⁸ *Disability Employment Initiative (DEI) Fact Sheet*, Cloud front, <https://d2leuf3vild4d.cloudfront.net/-/media/47E34DA10FC14574BB1FEC74136B7E2B.ashx?rev=61EB133ABA93BCA97ADF37EC0EAF9F>

⁵⁹ *Consumer Services*, Division of Rehabilitative Services' Employment Service & Special Programs <https://www.dars.virginia.gov/essp/cs.htm#tanf>

יוני 2023

מספקת שירותי תעסוקה והדרכה לאנשים המקבלים הטבות של סיוע זמני למשפחות נזקקות (TANF). אחת המטרות של התוכנית היא לסייע למקבלי הטבות של סיוע זמני למשפחות נזקקות עם מוגבלות למצוא ולתחזק תעסוקה. כדי להשיג מטרה זו, התוכנית מספקת תמריצים כספיים לעסקים המגייסים ומשמרים מקבלי הטבות עם מוגבלות. תמריצים כספיים אלו יכולים לכלול סבסוד שכר, שהם תשלומים למעסיק לקיזוז עלות השכר לעובד עם מוגבלות.⁶⁰

6.1.4 בריטניה

Access to Work - תוכנית גישה לעבודה בבריטניה המספקת תמיכה כספית לאנשים עם מוגבלויות על מנת להתגבר על מחסומים הקשורים לעבודה. התוכנית מספקת מימון לכיסוי עלות התאמות במקום העבודה, ציוד, הוצאות נסיעה ומקומות לינה. על מנת להיות זכאים לתוכנית, העובד חייב להיות עם מוגבלות או מצב בריאותי המשפיע על יכולתו לבצע את עבודתו.⁶¹ כדי לגשת לתוכנית יש להגיש בקשה למנהל התוכנית, תהליך הגשת הבקשה כולל הערכה של צרכיו של העובד והחסמים הקשורים לעבודה העומדים בפניהם. בהתבסס על הערכה זו, מנהל התוכנית יקבע את רמת התמיכה והמימון המתאימים הנדרשים כדי לעזור לאדם להתגבר על מחסומים אלה. המענק נתון לשיקול דעת, המימון אינו מובטח וסכום המימון שניתן עשוי להשתנות בהתאם לצרכיו ונסיבותיו של הפרט. בנוסף, קיימות מספר מגבלות זכאות לסוגים מסוימים של תמיכה, כגון תמיכה לעצמאים, אשר עשויות להיות כפופות לדרישות ומגבלות נוספות.⁶²

6.1.5 סינגפור

תוכנית דלת פתוחה ("ODP"), שואפת להעסיק, להכשיר ולשלב אנשים עם מוגבלות. התוכנית מורכבת מ-2 מענקים מענק עיצוב מחדש לעבודה ומענק הדרכה.⁶³

Job Redesign Grant – המענק פתוח לכל המעסיקים בסינגפור המעוניינים לעצב מחדש את המשרות הקיימות שלהם או ליצור עבודות חדשות שמתאימות יותר לעובדים עם מוגבלות. המענק מוגבל לאנשים עם מוגבלות פיזית, חושית ואינטלקטואלית, ולפיכך אנשים עם מוגבלויות פסיכו-סוציאליות אינם נכללים במענק זה. מענק זה מכסה את העלויות למעסיקים עבור רכישת מכשירים וציוד עזר, שינוי בסביבת העבודה הפיזית עלויות ייעוץ עבור תמיכה לפני העסקה, עיצוב מחדש של היקף ותהליכי עבודה. בנוסף, המענק נותן סיוע בעבודה על ידי מאמנים לאנשים עם מוגבלות. הכיסוי חל עד 90% מהעלויות, עם זאת, מוגבל ל-20,000 דולר סינגפורי. כדי להיות זכאים למענק, על המעסיקים להבטיח שתפקידי העבודה המעוצבים מחדש עונים על צרכי העובד עם מוגבלות, יהיו בר קיימא ועומדים בכל החקיקה והתקנות הרלוונטיות. כמו כן, המעסיקים נדרשים לספק תמיכה שוטפת לעובדים עם מוגבלות על מנת להבטיח את המשך הצלחתם במקום העבודה. מענק

Temporary Assistance for Needy Families (TANF), the Virginia Department of Social Services, ⁶⁰ <https://www.dss.virginia.gov/benefit/tanf/>

Access to Work: get support if you have a disability or health condition, GOV.UK, ⁶¹

<https://www.gov.uk/access-to-work>.

Access to Work grant scheme, scope (Mar. 4, 2023), <https://www.scope.org.uk/advice-and-support/access-to-work-grant-scheme/>⁶²

Liändrie Steffens, *POLICY FAILURES OF SINGAPORE'S INCLUSIVE EMPLOYMENT PROGRAMMES*, EPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE (Jan. 5, 2022),

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/67690/gupea_2077_67690_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

יוני 2023

זה הוא יוזמה חשובה המקדמת את ההשתתפות הכלכלית והחברתית של אנשים עם מוגבלות בסינגפור, הוא עוזר לשבור חסמים לתעסוקה ויוצר מקומות עבודה מכילים ומגוונים יותר.⁶⁴

Training Grant – מענק ההכשרה מעניק מימון לעידוד מעסיקים לתמוך בעובדים עם מוגבלויות לשדרג את כישוריהם באמצעות הכשרה. המענק מכסה עד 95% מדמי הקורס כאשר מעסיקים שולחים עובדים עם מוגבלות להכשרה וכן את עמיתיהם לעבודה של אנשים עם נכויות. מענק ההכשרה כולל גם קצבת הכשרה בסך \$6.00 לכל שעת הכשרה. מענק ההכשרה הוא תכנית כוללת למדי ומכסה חלק ניכר מעלויות ההכשרה. זאת ועוד, על ידי מתן הכשרה גם לעמיתים לעבודה של עובדים עם מוגבלות, מקום העבודה נעשה יותר כולל. עם זאת, כפי שניתן לראות במענק עיצוב מחדש לתפקיד, גם הוא אינו חל על אנשים עם מוגבלויות פסיכו-סוציאליות.⁶⁵

6.1.6 פולין

The Polish Federation of Supported Employment (PFZW) - תוכנית תעסוקה הנתמכת וממומנת על ידי הקרן החברתית האירופית ומנוהלת על ידי ממשלת פולין. תוכנית זו מעניקה תמיכה כספית לחברות המעסיקות אנשים עם מוגבלות, תוך התמקדות ביצירת הזדמנויות תעסוקה לטווח ארוך. התוכנית מעניקה מימון להתאמות למקום העבודה, הדרכה ותמיכה לעובדים מוגבלים, וצעדים נוספים שיכולים לסייע בשיפור הנגישות וההכלה במקום העבודה. כדי להשתתף בתוכנית, על המעסיקים לעבוד עם סוכנות מוסמכת לתעסוקה נתמכת, המספקת שירותים כמו התאמת עבודה, אימון לעבודה ותמיכה שוטפת לעובדים ולמעסיקים. הסוכנות פועלת הן עם המעסיק והן עם העובד על מנת לזהות את כישוריו ויכולותיו של העובד, ולתת כל תמיכה הנדרשת על מנת להבטיח שהעובד יוכל לבצע את תפקידו ביעילות.⁶⁶

6.1.7 קנדה

Opportunities Fund for Persons with Disabilities - קרן ההזדמנויות הוקמה ב-1997 עם תקציב שנתי של 30 מיליון דולר. קרן הזדמנויות לאנשים עם מוגבלות מעניקה מימון למעסיקים המעסיקים עובדים בעלי מגבלות. התוכנית מציעה סבסוד שכר באופן בו יכול לעזור לקזז את עלויות ההכשרה וההתאמות הנדרשות לתמיכה בעובד במקום העבודה. בנוסף למימון, קרן ההזדמנויות מעניקה גם מגוון תמיכות כדי לסייע לאנשים עם מוגבלות להצליח במקום העבודה. בין השאר, אימון בעבודה, טכנולוגיה מסייעת והתאמות אחרות כדי לעזור להתגבר על מחסומים לתעסוקה. קרן ההזדמנויות היא קרן חשובה אשר זכתה להצלחה רבה לאורך השנים. בתקציב שער בקנדה בשנת 2012 הודיעה הממשלה שהיא משקיעה 30 מיליון דולר נוספים. הממשלה קיוותה כי לצד העזרה למציאת עבודה לאנשים עם מוגבלות, הדבר יגרום למעסיקים להפנים את יכולותיהן התעסוקתיות של אנשים עם מוגבלויות. בתקציב 2013 הודיעה הממשלה כי היא משנה ומרחיבה את קרן הזדמנויות עם מימון שוטף של 40 מיליון דולר בשנה.⁶⁷

Employers, SG Enable, <https://www.sgenable.sg/your-first-stop/hiring-employment/employers/employ>.⁶⁴

Liändrie Steffens, לעיל ה"ש 64.⁶⁵

FOR EMPLOYERS, The Polish Federation of Supported Employment, <https://pfzw.pl/en/>⁶⁶

<https://pfzw.pl/en/for-employers/>

Chantal Collin Isabelle Lafontaine-Émond Melissa Pang, *Persons with Disabilities in the Canadian Labour Market: An Overlooked Talent Pool*, Canada.ca (March. 29, 2013),

Enabling Accessibility Fund - קרן זו מעניקה מימון למעסיקים כדי להפוך את מקומות העבודה שלהם לנגישים יותר עבור אנשים עם מוגבלות. זה כולל שינויים במרחבים פיזיים, כמו גם רכישת טכנולוגיה או ציוד אדפטיבי. נכון לשנת 2010, ההתחייבות הפיננסית של הקרן הייתה 45 מיליון דולר על פני שלוש שנים. התוכנית הייתה אמורה להסתיים במרץ 2013. עם זאת, תקציב 2013 הוכרז מימון שוטף לקרן בסך 15 מיליון דולר בשנה.⁶⁸

6.2 מענק לחברות המשלבות תעסוקתית מבצעי עבירה לשעבר

ממשלות וארגונים ברחבי העולם פועלים על מנת לקדם כניסה מחדש של עבריינים לשעבר לכוח העבודה. יוזמות אלו יכולות לסייע בהפחתת שיעורי החזרה וקידום הכללות ושילוב חברתי גבוה יותר עבור אנשים שהיו מעורבים במערכת המשפט הפלילי. מדיניות רווחת בתחום זה היא מימון, סבסוד ומתן מענקים למעסיקים הבוחרים לכלל אסירים לשעבר בכוח העבודה. מענק זה נועד לעודד אותם ורבים כמוהם להמשיך במתן הזדמנות לאוכלוסיית מבצעי העבירה לשעבר.

בפרק זה נציג את סוגי המענקים בתחום ונתמקד במטרות ובתנאים לקבלת המענקים הללו. בתוך כך, ננסה לבחון את התנודות והמגמות בסוגי המענקים בתחום זה. מענקים אלה אינם בהכרח למטרת קידום חברות הזנק אך מהווים בסיס ליצירת מענקים המשלבים את המבנה הקיים של עידוד חברות הזנק וחדשנות יחד עם המטרה החברתית הרצויה.

6.2.1 ארצות הברית

The Federal Bonding Program (FBP) - התוכנית הפדרלית "Bonding" היא תוכנית של משרד העבודה האמריקאי המספקת ביטוח נאמנות למעסיקים השוכרים אנשים שנחשבים "בסיכון" בשל עברם הפלילי או גורמים אחרים שעלולים להקשות עליהם להשיג עבודה. התוכנית מסייעת למעסיקים על ידי מתן כיסוי לכל אובדן כסף או רכוש שעלול להתרחש כתוצאה מפעולות לא ישרות או הונאה של עובד. ביטוח זה יכול לתת למעסיקים שקט נפשי ולעודד אותם להעסיק אנשים שאחרת עלולים להתעלם מהם עקב טעויות העבר שלהם. התוכנית זמינה לכל המעסיקים, ואין עלות למעסיק או לעובד עבור הכיסוי.⁶⁹ הניסוי של משרד העבודה של ארה"ב הוכיח את עצמו כהצלחה גדולה, עם למעלה מ-42,000 מעסיקים שהסכימו לקבל לעבודה אסירים לשעבר. שירותי זה ככלי השמה לעבודה נחשב כבעל אחוזי הצלחה של 99%.⁷⁰

the Reintegration of Ex-Offender Training Program – מינהל התעסוקה וההכשרה של משרד העבודה האמריקאי הודיע כי יספק כמעט 32 מיליון דולר בכספי מענקים באמצעות תוכנית ההכשרה מחדש של עבריינים לשעבר ("REXO"). תוכנית ההכשרה לשילוב מחדש של עבריינים לשעבר היא תוכנית שנועדה לסייע לאנשים שנכלאו להשתלב מחדש בחברה בהצלחה. התוכנית שמה לה למטרה לספק לעבריינים לשעבר את הכישורים, התמיכה והמשאבים הדרושים כדי

<https://lop.parl.ca/staticfiles/PublicWebsite/Home/ResearchPublications/BackgroundPapers/PDF/2013-17-e.pdf>

שם.⁶⁸

Employers, THE FEDERAL BONDING PROGRAM, <https://bonds4jobs.com/our-services/employers>⁶⁹

The Federal Bonding Program: A US Department of Labor Initiative, NIC,⁷⁰ <https://nicic.gov/resources/nic-library/web-items/federal-bonding-program-us-department-labor-initiative>.

יוני 2023

להתגבר על האתגרים שהם עלולים לעמוד בפניהם עם השחרור ולהגדיל את סיכוייהם למצוא תעסוקה יציבה ולהיות חברים פרודוקטיביים בקהילותיהם.⁷¹

הפרטים הספציפיים של התוכנית עשויים להשתנות בהתאם לארגון או למוסד המציעים אותה, אך בדרך כלל, התוכנית עשויה לכלול את הרכיבים הבאים: מוכנות לתעסוקה, פיתוח כישורי חיים, שירותי ייעוץ ותמיכה, תוכניות חינוך ואוריינות, סיוע בדיוור, תמיכה וליווי קהילתי, תמיכה משפטית.⁷²

6.2.2 בריטניה

The New Futures Fund – תוכנית מענקים ע"י קרן המספקת מימון לארגונים בבריטניה המציעה תמיכה תעסוקתית לאסירים לשעבר. התוכנית היא חלק מהמאמצים של ממשלת בריטניה להפחית את שיעורי העבירות החוזרות ולעזור לעבריינים לשעבר להשתלב מחדש בחברה. התוכנית מנוהלת על ידי קרן קהילת לונדון בשיתוף עם משרד המשפטים ומעניקה מענקים של עד 40,000 פאונד לארגונים זכאים. התוכנית מספקת מימון לאימון עבודה, הכשרה ותמיכה לעבריינים לשעבר כשהם חוזרים לכוח העבודה. על הארגונים להגיש בקשה למימון דרך משרד המשפטים. המימון יכול לשמש לתמיכה במגוון פעילויות הקשורות לתעסוקה, לרבות הכשרה, שירותי השמה בעבודה, חונכות ואימון. כדי להיות זכאים למימון, ארגונים חייבים להיות ארגוני צדקה רשומים, מיזמים חברתיים או חברות אינטרס קהילתיות המספקות תמיכה תעסוקתית לעבריינים לשעבר בבריטניה.⁷³

6.2.3 סינגפור

Workforce Singapore Career Support Program (CSP) – יוזמה ממשלתית המספקת מימון למעסיקים שמעסיקים מחפשי עבודה מקומיים, כולל עבריינים. התוכנית נועדה לעזור לעסקים להתמודד עם ההשפעה הכלכלית של הקורונה תוך מתן הזדמנויות עבודה לסינגפורים שאולי איבדו את מקום עבודתם עקב המגיפה. לפי התוכנית מעסיקים זכאים לקבל תמיכת שכר והכשרה עד 12 חודשים כאשר שוכרים מחפשי עבודה מקומיים העומדים בקריטריונים. גם עבריינים לשעבר זכאים נמנים בתוכנית זו בתנאי שהם שוחררו מהכלא למשך שישה חודשים לפחות ומחפשי עבודה באופן פעיל. התוכנית מספקת מימון כדי לסייע למעסיקים לכסות את עלויות ההכשרה וההכשרה של העובדים החדשים שלהם, כמו גם סובסידיות שכר כדי לסייע בקיזוז עלויות ההעסקה וההכשרה. התוכנית עוזרת ליצור הזדמנויות חדשות לסינגפורים שנחקו לשוליים או מקופחים בשוק העבודה. לצד התועלת למחפשי עבודה בודדים ולמשפחותיהם, אלא גם עוזר לבנות כלכלה חזקה ומכילה יותר, שבה לכל אחד יש סיכוי לתרום ולהצליח.⁷⁴

Reintegrating Ex-Offenders into the Workforce: DOL Awards New Grants, KRA, ⁷¹
<https://www.kra.com/reintegrating-ex-offenders-into-the-workforce-dol-awards-new-grants/#:~:text=Login->

[.Reintegrating%20Ex%2DOffenders%20into%20the%20Workforce%3A%20DOL%20Awards%20New%20Grants,in%20young%20adults%20and%20women](https://www.kra.com/reintegrating-ex-offenders-into-the-workforce-dol-awards-new-grants/#:~:text=Login-20Grants,in%20young%20adults%20and%20women)

Evaluation of the ReIntegration of Ex-Offenders (RExO) Program: Interim Report, MDCR (May, ⁷²
2012),

<https://www.mdrc.org/sites/default/files/Evaluation%20of%20the%20Reintegration%20of%20exoffenders%20full%20report.pdf>.

See what's on the inside, HM Government, <https://offenderemployment.campaign.gov.uk/>.⁷³

Career Supervision Programme (CSP), WSG Workforce Singapore, ⁷⁴
<https://www.wsg.gov.sg/home/career-practitioners/foundational-programmes/career-supervision->

יוני 2023

The Yellow Ribbon Fund (YRF) – קרן "הסרט הצהוב" היא ארגון ללא מטרת רווח שבסיסו בסינגפור, המספק מימון ותמיכה לאסירים לשעבר ובני משפחותיהם. המשימה של הארגון היא לעזור לאסירים לשעבר להשתלב מחדש בחברה על ידי מתן המשאבים והתמיכה הדרושים להם כדי לבנות מחדש את חייהם.⁷⁵ קרן הסרט הצהוב מספקת תמיכה כספית עבור שירותי שיקום וטיפול לאסירים ולעבריינים לשעבר במהלך ואחרי שחרורם ממעצר, תוכניות תמיכה ושילוב מחדש לבני משפחה של עבריינים לשעבר לאחר שחרורם ממעצר, תוכניות למודעות ציבורית שמטרתן ליצור מודעות לצורך לתת הזדמנות שנייה לעבריינים לשעבר, קבלה של עבריינים לשעבר בחזרה לחברה ולעורר השראה לפעולה קהילתית לתמיכה בשיקום ושילוב מחדש של עבריינים לשעבר.⁷⁶

Uplifting Employment Credit (UEC) - תוכנית קיזוז שכר שהציגה הממשלה בתקציב 2023 כדי לתמוך במעסיקים שמעסיקים אסירים לשעבר. כדי לתמוך בהעסקת אסירים לשעבר, הממשלה תעניק מענק למעסיקים שיעסיקו אסירים מקומיים לשעבר (אזרח סינגפור או תושב קבע) המשתכרים מתחת ל-\$4,000 ומשוחררים תוך שלוש שנים לפני ההעסקה. התוכנית מספקת קיזוז שכר של עד 20% מההכנסה החודשית של העובדים, מוגבל ל-\$600 לחודש עבור כל עובד בתשעת חודשי העבודה הראשונים. התוכנית תחול על עבריינים לשעבר שנשכרו מאפריל 2023 עד דצמבר 2025.⁷⁷

6.2.4 קנדה

Prison to Employment Initiative (PEI) – תוכנית זו מספקת מימון לתמיכה בתוכניות הכשרה בעבודה והשמה עבור אנשים שנכלאים כעת או שוחררו לאחרונה. המטרה היא לעזור לאנשים אלה לצבור את הכישורים והניסיון הדרושים כדי למצוא תעסוקה ולהשתלב מחדש בהצלחה בחברה. התוכנית יכולה גם לספק תמיכה למעסיקים שמוכנים להעסיק אנשים שנכלאו בעבר, כולל תמריצים כגון זיכוי מס, סובסידיות שכר והגנה על אחריות. זה יכול לעזור להפחית את הסיכונים והעלויות הכרוכים בהעסקת אנשים עם רישום פלילי, ולעודד יותר מעסיקים לשקול גיוס אנשים אלה.⁷⁸

6.2.5 קפריסין

Incentive scheme for the employment of former prisoners – התוכנית היא חלק ממדיניות הממשלה למאבק בעוני ובהדרה חברתית באמצעות שילוב הקבוצות החלשות בשוק העבודה. הבסיס המשפטי של התוכנית הוא החלטת הקבינט מה-7 באוקטובר 2020 עבור פרויקטים שעשויים להיות ממומנים במשותף על ידי הקרן החברתית האירופית והרפובליקה של קפריסין. התוכנית מספקת תמריצים למעסיקים כדי להעסיק אסירים לשעבר על ידי סבסוד עלות העסקתם.

programme#: ~: text=What%20is%20CSP%20and%20Who,role%20of%20clinical%20career%20supervis
or
Mike Tan and Tiffany Tan, *Beyond Second Chances: From SCORE to Yellow Ribbon Singapore*,⁷⁵
Ministry of Home Affairs (May. 1, 2020), <https://www.mha.gov.sg/home-team-news/story/detail/beyond-second-chances-from-score-to-yellow-ribbon-singapore/>.

Yellow Ribbon Project, Singapore Infopedia (March. 31, 2021),⁷⁶
https://eresources.nlb.gov.sg/infopedia/articles/SIP_1402_2009-01-05.html
Uplifting Employment Credit (UEC), IRAS, <https://www.iras.gov.sg/schemes/disbursement-77>
[schemes/uplifting-employment-credit-\(uec\)](https://www.iras.gov.sg/schemes/uplifting-employment-credit-(uec)).
Corrections – Workforce Partnership & Prison to Employment Initiative, CA.GOV,⁷⁸
<https://cwdb.ca.gov/partnerships/workforce-corrections-partnership/>

יוני 2023

מעסיקים זכאים הם אלה המבצעים פעילות יזמית באזורים שבשליטת הרפובליקה של קפריסין, רשומים כמעסיקים במרשם הביטוחים הסוציאליים ולא הורשעו בגין הפרות של צו ההכנסה המינימלית או החקיקה בנושא עבודה בלתי חוקית ושלא מוצהרת. קריטריון זכאות נוסף הוא שהמיזם המבקש השתתפות לא פיטר אף אחד מאז ה-1 במרץ 2020 ובקשת המשבר עקב המגיפה. המספר המרבי של אנשים שמעסיק רשאי להעסיק במסגרת התוכנית הוא חמישה אנשים. זכאים למענק הם אסירים לשעבר הרשומים בשירותי התעסוקה הציבוריים והם אזרחי הרפובליקה, אזרחי האיחוד האירופי או אזרחי המדינה השלישית המתגוררים באופן חוקי ברפובליקה עם זכות גישה חופשית לשוק העבודה. הסבסוד שהמיזם מקבל עבור כל אדם הוא 860 אירו עבור 6 החודשים הראשונים ו-924 € עבור השאר. הסבסוד ניתן למשך-24 חודשים.⁷⁹

6.3 מענקים לחברות הזנק בתחום האקלים

ברחבי העולם פועלות רשויות סטטוטוריות וקרנות פרטיות רבות המקדמות את תחום האקלים- טק על ידי מתן מענקים לחברות המקדמות פתרונות סביבתיים. לכל קרן או רשות ישנה מטרה סביבתית מסוימת או כוללת לפיה הן בוחנות האם החברה ראויה לקבל את המענק או התמיכה, ובתוך כך מעמידות תנאים קונקרטיים לקבלת תמיכה או מענק בגדלים וסוגים שונים.

בפרק זה נציג את סוגי המענקים בתחום האקלים-טק ברחבי אסיה, ארה"ב, אירופה וכן מענקים בינלאומיים, ונתמקד במטרות ובתנאים לקבלת המענקים. בתוך כך, ננסה לבחון את התנודות והמגמות בסוגי המענקים בתחום זה.

6.3.1 בינלאומי

UNICEF Foundation - בעקבות המשבר הכלכלי העולמי בשנת 2010, קרן יוניסף החליטה לערוך מחקר שיבדוק אלו אוכלוסיות נפגעו ממנו בצורה הקשה ביותר ומה היו הגורמים המרכזיים לכך. במחקר עלה כי פתרון לבעיות אקלים יכולות לפתור כ-60% ממקרי המוות באזורים המוחלשים בעולם.⁸⁰ לפי מדד סיכוני האקלים של יוניסף, מיליארדי ילדים בעולם נמצאים ב"סיכון גבוה ביותר" להשפעות ההרסניות של שינויי האקלים, עם חשיפה מוגברת לסיכוני אקלים הרסניים, כולל זיהום אוויר, מחסור במים, גלי חום, מחלות, סופות ציקלון והצפות. בעוד ישנם פתרונות ארוכי טווח מסוימים למשבר האקלים, יוניסף מאמינה כי השקעה נרחבת באמצעי הסתגלות וחוסן אקלימי יכולה לספק פתרון יעיל ביותר להפחתת הסיכון האקלימי הכולל בהווה ובעתיד. קרן יוניסף מציעה מענקים בסך של עד \$100,000 כדי לספק מימון בשלב מוקדם לחברות סטארט-אפ טכנולוגיות למטרות רווח, שיש להן פוטנציאל להתמודד עם שינויי האקלים הללו.

דוגמאות סוגי הטכנולוגיות בהן הקרן תומכת הן רחפנים, בלוקציינ, מציאות מדומה, בינה מלאכותית, למידת מכונה או מדע נתונים חדשני. כאמור, הרשימה האמורה מהווה דוגמאות בלבד,

⁷⁹ *Incentive scheme for the employment of former prisoners*, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, https://static.eurofound.europa.eu/covid19db/cases/CY-2020-43_1333.html.

⁸⁰ UNICEF, annual report (2010), <https://www.unicef.org/reports/annual-report-2010>

יוני 2023

והקרן לא מגבילה את סוגי המיזמים בהן היא מחפשת להשקיע, אלא מעוניינת בחברות חדשות, פורצות דרך ושרעיונותיהן ניתנים ליישום ברחבי העולם.

קריטריונים נוספים בהם חברה שמגישה מועמדות צריכה לעמוד:

- רשומה כחברה פרטית (במדינות מוגדרות).
- החברה עובדת על פתרונות טכנולוגיים תחת רישיונות מסוימים ומוגדרים.
- קיים אב-טיפוס עם תוצאות מבטיחות מפיילוטס ראשוניים.
- לפתרון יש פוטנציאל להשפיע לטובה על חייהם של הילדים הפגיעים ביותר מבעיות האקלים.
- נתוני הסטרטאפ צריכים להיות חשופים בזמן אמת לציבור וניתנים למדידה.
- על חברה העומדת בקריטריונים לעיל להגיש בנוסף מכתב הבעת עניין.⁸¹

Cisco Global Problem Solver Challenge – קרן זו שואפת לזהות ולהעצים רעיונות עסקיים חדשים הממנפים טכנולוגיה להשפעה חברתית וסביבתית מצד יזמים ברחבי העולם, זאת גם מתוך תפיסה חדשנית לפיה חידושים טכנולוגיים בתחומים אלה יביאו לצמיחה כלכלית מחודשת של המשק העולמי.⁸² בנוסף, הקרן מאמינה כי באמצעות השקעות במיזמים חברתיים ניתן להשפיע באופן חיובי על החברה כולה.⁸³ אחת המטרות של הקרן היא לקדם פרויקטים בשלבים מוקדמים, קצת לאחר שלב גיבוש הרעיון, אך עוד לא הניבו מעל מיליון \$. המענקים נעים בין \$10,000 ל-\$250,000 כך שהיוזמה שמקבלת את מירב הקולות מפאנל השופטים ומומחי הטכנולוגיה של הקרן תקבל את המענק הגבוה ביותר. בנוסף, הקרן מעודדת בתחרות נפרדת פרס בסך \$50,000 לפתרונות גזי חממה. מלבד המענק בו ניתן לזכות, הגשת מועמדות היא הזדמנות עבור המועמדים להכרה גלובלית ופרסום על ידי אימות המומחים את היוזמות המוגשות. את המועמדות ניתן להגיש כצוות של עד 5 אנשים שבראשם ראש צוות למטרות אדמיניסטרטיביות או כיחיד. בנוסף, ישות משפטית-עסקית יכולה להגיש מועמדות. כחלק מהגשת המועמדות על המועמדים לצרף מסמך המגדיר את הבעיה שהמיזם פותר, מבט כולל על הפתרון, יתרונות הפתרון והפן הטכנולוגי שבו, הסיבות בגינת המיזם יעבוד בשוק, סיכונים במיזם וסרטון קצר המסביר אותו. מועמדים שיעברו שלב זה יידרשו להסביר על הפתרון לפרטי פרטים ולהציג מודל פיננסי ושוק שניתן לפנות אליו. על בסיס מידע זה השופטים והמומחים יבחרו את המיזמים המתאימים ביותר לקבלת המענק. הקריטריונים שייבחנו על ידי השופטים:

- חדשנות טכנולוגית: עד כמה חדשני הפתרון? אם קיימים פתרונות דומים, המה הוא נבדל מהם?
- התכנות: עד כמה הפתרון ישים? האם הפתרון כלכלי?
- השפעה: מהו היקף ההשפעה הפוטנציאלית? על כמה אנשים הפתרון ישפיע?

⁸¹ Unicef (2023), UNICEF Funding Opportunity for Climate Startups | UNICEF Office of Innovation.
⁸² Means, Alexander J. Learning to save the future: Rethinking education and work in an era of digital capitalism. Routledge, 2018.
⁸³ שם, עמ' 16.

- בהירות: עד כמה הפתרון מנוסח היטב.

בנוסף לפרסים המבוסס על בחירת השופטים, ישנו פרס קטן בסך \$10,000 הנקרא 'בחירת העם', ומבוסס על הצבעות של אנשים שצפו בסרטוני המיזמים.⁸⁴

Globalwaterawards – קרן פרסי המים העולמיים, מקדמת פיתוח בתחום האקלים של משק המים העולמי, ושמה דגש רב על שיפור התפעול והתייעלות האנרגיה, חדשנות טכנולוגית ויישום מודלים פיננסיים ברי מימוש. על מנת למיין ולבחור את החברות בעלות הפיתוחים היעילים ביותר למשק המים העולמי, הקרן מעמידה קריטריונים ותנאים לפיהם נבחרות החברות המתמודדות על המענק. הקריטריון המהותי ועיקרי הוא כאמור, פרויקט שיניב את התייעלות הגבוהה ביותר למשק המים העולמי.

כל חברה שמגישה מועמדות מתבקשת לתאר בפסקה מידע הניתן לכימות על הפרויקט, שיאפשר להעריך את מועמדותם אל מול מועמדים אחרים. המועמדות נבחנת על ידי פאנל מומחים אשר ממיינים את היוזמות לקטגוריות פרסים. פאנל המומחים הינו עצמאי ואינו קשור אישית או מסחרית לאף אחת מהחברות, המועמדות, או למעניקי הפרס ונותני החסות. כמו כן, תוצאות היוזמה חייבות להיות מדווחות בשנה טרם הגשת המועמדות.⁸⁵

First Solar Corporate Charitable Fund – קרן זו שואפת לשפר את איכות החיים בקהילות ברחבי העולם, בעקבות תחזיות לפיהן עד שנת 2050 אוכלוסיית העולם צפויה להגיע ל-10 מיליארד אנשים וצריכת משאבי הטבע צפויה לעלות ב-400 אחוזים מהצריכה כיום.⁸⁶ הקרן שמה דגש על ארגונים המתמקדים במספר מטרות:

- יוזמות חינוך "ירוקות".
- גישה לאנרגיה נקייה ולמים.
- פיתוח טכנולוגיות ירוקות ברות מימוש.

יוזמות בתחומים אלה יעזרו למנוע את ההשפעות המזיקות של שינויי האקלים, יצמצמו את היקפי המוות בעולם ויפחיתו את פליטת גזי החממה העולמית.⁸⁷

ארגונים המבקשים מענק מהקרן, נדרשים להגיש הצעה המכילה מידע אודות המודל של הארגון. המידע צריך לכלול את מטרת הבקשה, לרבות מידע לגבי השימוש הפוטנציאלי בכספי המענק. כמו כן, על הארגון לציין איך היוזמה שלו תשפיע בשטח או על איזו אוכלוסייה היא עתידה להשפיע. בנוסף יש לפרט אודות התוכנית ולוח הזמנים של היוזמה. שמונה שבועות לאחר הגשת הבקשה הארגונים שייבחרו יקבלו על כך הודעה ויקבלו מענק מהקרן, זאת לאחר שיגישו דו"חות כספיים המפרטים את הפעילות הפיננסית של הארגון.

⁸⁴ FundsforNGOs, *Cisco Global problem solver challenge* (2021), *Cisco Global Problem Solver Challenge 2021: \$1 Million USD in Prizes* (fundsforngos.org) ; Cisco (2022), *Rules | Cisco Global Problem Solver Challenge 2022* (innovationchallenge.com)

⁸⁵ Global water awards, *Awards Process* (2022), *Awards Process - Global Water Awards*
⁸⁶ Monk, Ashby, et al. "Energizing the US resource innovation ecosystem: The case for an aligned intermediary to accelerate GHG emissions reduction." Available at SSRN 2617816, 2 (2015).

⁸⁷ שם, בעמ' 6.

סכום המענק נע בין \$10,000 ל-\$15,000.⁸⁸

6.3.2 ארה"ב

RSF - קרן זו שמה בראש מעייניה צדק אקלימי, אנרגיה מתחדשת ופתרונות חדשניים להגנה על הסביבה. הקרן ממומנת על ידי הלוואות ארגונים המספקים פתרונות אקלים וסביבה חדשניים, ביניהם: ספקי אנרגיה נקייה, ממחזרי פסולת, יזמי נדל"ן המשפרים התייעלות אנרגטית ומיזמים נוספים בעוסקים בשינויי אקלים והידרדרות סביבתית. הקרן מתעניינת במיוחד בארגונים הפועלים לטובת קהילות עניות ומודרות. RSF מציעה מגוון הלוואות: בנייה, ציוד ומימון.

התנאים למיזם המבקש לקבל הלוואה:

- הכנסה שנתית של לפחות \$750,000.
- היסטוריה טובה של פירעון חובות.
- יכולת לספק ביטחונות.
- תזרים מזומנים חיובי/יכולים להציג תזרים חיובי מפעילות שוטפת תוך 12-24 חודשים.
- צרכי מימון הנעים בין 2000,000 ל-5 מיליון \$.

מלבד ההלוואות, הקרן מספקת גם ייעוץ מקצועי ותמיכה בדרכים שונות שאינן בהכרח פיננסיות. RSF נותנת עדיפות להלוואות למיזמים המחויבים לאנשים בשוליים של החברה – נשים, בני מיעוטים, ואוכלוסיות בעלי הכנסה נמוכה. בהגשת הבקשה להלוואה, הארגון יספק תיאור קצר של הפתרון האקלימי-חברתי העיקרי בו הוא עוסק. בנוסף, הארגון נדרש לתת מידע על שנות פעילותו והכנסותיו ב-12 החודשים הקודמים להגשת הבקשה.⁸⁹

US Water prize - תכנית לאומית של ארה"ב השואפת להבטיח את עתיד המים במדינה. מעניקי הפרס מחפשים ארגונים בעלי פתרונות יצירתיים לשינויי המים בארה"ב. זכאים למועמדות כוללים תאגידי מים, עסקים, ארגונים חקלאיים, ארגונים סביבתיים, ארגונים קהילתיים, מוסדות מחקר ועוד.

קריטריונים לבחירה בארגון:

- אינטגרציה: ארגון המשלב עובדים באופן חוצה מגזרים. מתמקד ביצירת יתרונות כלכליים, חברתיים וסביבתיים באמצעות פתרונות חדשניים לבעיות ניהול מים.
- שותפות: הצגת שיתוף פעולה בין מגזרים שונים ובעלי עניין לקידום פתרונות ברי יישום.
- חדשנות: טכנולוגיות, שיטות ניהול, חשיבה יצירתית, אסטרטגיות רגולטוריות ואסטרטגיות מימון המשנות את פרדיגמת המים.
- חינוך: המיזם עוזר לאנשים לנהל מים בצורה יעילה.
- תוצאות: מציג השפעה ברורה, מדידה וישימה לניהול משאבי מים.

First Solar Corporate Charitable Fund (2016), First Solar Corporate Charitable Fund - Coordination⁸⁸
SUD

RSF, Lending (2023), Climate & Environment - RSF Social Finance⁸⁹

יוני 2023

בהגשת המועמדות לפרס, הארגון יספק תיאור קצר של הפתרון העיקרי בו הוא עוסק, בהתייחס לקריטריונים לזכייה בפרס. התיאור צריך להיות קונקרטי ובהיר להבנה. בנוסף מארגני הפרס ממליצים להציג מאמרים או פרסומים שונים התומכים ביכולות של המיזם.⁹⁰

6.3.3 אסיה

DBS – קרן זו תומכת בארגונים ומיזמים בעלי פתרונות חדשניים ויצירתיים להתמודדות עם סוגיות סביבתיות וחברתיות קריטיות, היוצרים השפעה על אוכלוסייה רחבה במדינות ביבשת אסיה. מיזמים חברתיים ובעלי עסקים קטנים ובינוניים יכולים להגיש מועמדות. הקרן מחפשת להעניק מימון למיזמים במגוון תחומי השפעה:

- מיתון ההשפעה על שינויי אקלים: הפחתת פליטת פחמן, הפחתת פסולת, צמצום אובדן מזון ומחזור.
- קידום חוסן וביטחון תזונתי: שיפור הגישה למזון ותזונה ופתרונות חקלאיים חדשניים.
- שיפור חייהן ופרנסתן של בני מיעוטים באמצעות שיפור הגישה להשכלה, תעסוקה ומיומנות פיננסית.
- קידום בריאות ורווחה על ידי שיפור הגישה אל שירותי בריאות, תברואה ומים נקיים.

קריטריונים ודרישות להגשת מועמדות:

- מודל עסקי ברור.
- תכנית מפורטת כיצד להשתמש במענק כדי למסחר ולהרחיב את הפתרון במהלך השנתיים הקרובות.
- צוות חזק עם מומחיות וניסיון רלוונטיים.
- יעדי הצלחה מדידים, ויכולת לעקוב אחריהם.

בהגשת המועמדות לפרס, הארגון יספק תיאור קצר בכתב ועל ידי סרטון של הפתרון העיקרי בו הוא עוסק, בהתייחס לקריטריונים לזכייה בפרס. התיאור צריך להיות קונקרטי ובהיר להבנה. כמו כן, הארגון יציג את המתחרים ואת גודל השוק של המוצר.⁹¹

6.4 מענקים לחברות הזנק לחברות המקדמות צמצום פערים חברתיים

ברחבי העולם פועלות קרנות פרטיות ורשויות סטטוטוריות רבות ששמו להן למטרה צמצום פערים חברתיים וקידום מטרות חברתיות. לכל קרן או רשות ישנה מטרה חברתית מסוימת או כוללת לפיה הן בוחנות האם החברה ראויה לקבל את המענק, ובתוך כך מעמידה תנאים קונקרטיים לקבלת מענק בגדלים שונים.

FundsforNGOs (2023), US: Nominations Open for US Water Prize 2023! - fundsforNGOs⁹⁰
DBS (2023), DBS Foundation Grant Award | DBS Foundation | DBS Bank⁹¹

יוני 2023

בפרק זה נציג את סוגי המענקים בתחום חברתי ברחבי אירופה ואסיה וכן מענקים בינלאומיים, ונתמקד במטרות ובתנאים לקבלת המענקים. בתוך כך, ננסה לבחון את התנודות והמגמות בסוגי המענקים בתחום זה.

6.4.1 בינלאומי

The Draper Richards Kaplan Foundation – קרן זו שואפת לשפר באופן דרמטי חיי אנשים בעולם כולו, באמצעות גישות וטכנולוגיות חדשניות. מטרת הקרן היא לאתר יזמים חברתיים עם רעיונות יצירתיים, ולטפח אותם על ידי מימון וייעוץ מקצועי מהשלבים המוקדמים. הקרן מחפשת להעניק מימון למיזמים על פי כמה תנאי סף:

- ארגונים העוסקים בסוגיה חברתית או סביבתית קריטית.
- מיזמים שמתכוונים להרחיב את פעילותם באופן משמעותי ולאורך זמן.
- מיזמים שערכו פיילוט מוצלח, המוצר או השירות שלהם כבר נמצאים בשוק, והארגון/חברה קיימים בין 3 ל-5 שנים.
- חבר בארגון/חברה שעובד במשרה מלאה.
- מחויבות לצדק ושוויון.

הקרן מתעדפת מיזמים הממוקדים בשינוי חברתי מערכתי, המבוסס על נתונים ושואף להשפיע בצורה גדולה ורחבה.

תהליך הבחירה במיזמים הוא שכל בקשה נבדקת בקפידה על ידי חבר צוות בקרן, ו-25% מהבקשות עוברות לשלב הריאיון הראשון. כ-25% מהמרוואיינים יעברו לשלב מעשי יותר, בו יידרשו להציג תוכניות, את השוק של המוצר ואת כישורי צוות המיזם. כמו כן, צוות הקרן בשלב זה ידבר עם אנשים שקשורים לבעיה בה המיזם מטפל. 15% יעברו את שלב זה וימשיכו לשלב הסופי. בשלב האחרון היזם וחבר צוות מהקרן ייקבעו יעדים מדידים למיזם שיעזרו להישג את ייעודו. מדדים אלה ישמשו את המיזם בעבודתו עם הקרן למשך תקופת מימון בת 3 שנים. המימון של הקרן מועבר למיזמים הנבחרים פעמיים בשנה לתקופה של 3 שנים בסך כולל של \$300,000. בד"כ ההשקעה הראשונית תהיה על סך \$150,000 ותתבצע השלמה של \$150,000 בהתאם לעמידה ביעדים. כחלק מהליווי המקצועי, חבר צוות מהקרן יצטרף למועצת המנהלים של המיזם לאורך תקופת המימון כדי לתמוך במיזם מבפנים.⁹²

Global Innovation Fund - קרן החדשנות הגלובלית היא קרן השקעות ללא מטרות רווח המשקיעה בפיתוח מוצרים, שירותים, ותהליכים עסקיים הממוקדים בצמצום פערים חברתיים ושיפור חייהם של האוכלוסיות העניות ביותר בעולם. באמצעות מענקים, הלוואות והשקעות הון, הקרן תומכת בחברות למטרות רווח, ארגונים ללא כוונות רווח וסוכנויות ממשלתיות על מנת למקסם את השפעתם החברתית. הקרן באופן ספציפי מתמקדת המתן מענקים למיזמים עם רעיונות חדשניים וברורים, בעלי יכולת לשפר רעיונות קיימים, ובעלי יכולת יישום בהסתברות

⁹² Draper Richards Kaplan Foundation (2023), Apply for Funding | DRK Foundation | Supporting passionate, high impact social enterprises

יוני 2023

גבוהה בהסתמך על ראיות. כמו כן, הקרן מחפשת מיזמים בעלי פוטנציאל להשפעה רחבה, בעלי צוות חזק בעל הבנה עמוקה של הבעיות איתן הוא מתמודד.

שלבי המימון של הקרן מדורגים על מנת לאפשר ניהול סיכונים נכון. ככל שהמיזם נמצא יותר בשלבים הראשוניים, כך ההשקעה בו תהיה קטנה יותר, וככל שהמיזם כבר עבר את שלב הפיילוט ונמצא בשלבים מתקדמים יותר, ההשקעה או המימון יגדלו.

תהליך הבחירה במיזמים – ראשית, צוות המיזם נדרש להגיש בקשה המפרטת בקצרה על אודות המיזם, להסביר כיצד הוא עומד בקריטריונים של הקרן ולהציג מה ניתן להשיג באמצעות המימון. בשלב הבא חבר בצוות ההשקעות של הקרן ינהל שיחה מרחיבה יותר עם צוות המיזם, ובמידה שיראה לנכון, הצוות יידרש לפרט באופן מלא על התקציבים והתוכניות של המיזם, תוך שיחות עם מומחים חיצוניים ואף צפייה בצוות בזמן עבודה. לאחר מכן, הקרן תכנס פאנל המורכב מהנהלה הבכירה של הקרן ומומחים חיצוניים, שישקלו ויחליטו אם המיזם מתאים לתוכניות המימון של הקרן.⁹³

MAN Impact Accelerator – ארגון זה הוקם על מנת להרחיב ולתמוך בסטארט-אפים חברתיים בתחום הניידות, התחבורה והלוגיסטיקה בעלי השפעה משמעותית על החברה ובפרט על מעוטי יכולת כלכלית. הארגון מממן את הסטארט-אפים החדשניים והמתאימים ביותר בסך של עד 50,000 דולר. בנוסף, הארגון מפגיש את היזמים עם מאגר של יותר מ-300 מנטורים וחברות ידועות בתחום החדשנות כמו אמזון, גוגל, סילספורס ואובר.

הקריטריונים לבחירה – הארגון מחפש עסקים חברתיים וסטארט-אפים בתחילת דרכם ובעלי השפעה מאירופה, ברזיל, דרום אפריקה, ומדינות נוספות שמתמקדות בלוגיסטיקה, תחבורה או ניידות, בעלות אב טיפוס ורצוי שיהיו בעלות הכנסות מוקדמות. הסטארט-אפים חייבים להיות בעלי מטרה ברורה ומשמעותית ובעלי פוטנציאל ליצור השפעה מוחשית ומדידה מעבר ליכולת להשיג תשואות כספיות. הארגון מתעדף מיזמים עם צוות בעל מומחיות וניסיון בתחום. על צוות המיזם להציג מודל עסקי ולהסביר כיצד המיזם בעל התכנות להצלחה בשוק.⁹⁴

6.4.2 אירופה

European Social Innovation Competition – זוהי תחרות של הנציבות האירופית (EC), השואפת למצוא מיזמים חדשניים בתחום החברתי ובמלחמה בעוני אנרגטי. המיזמים יכולים להתמקד בנושאים של חסכון באנרגיה, ייצור, העלאת מודעות ועוד נושאים הקשורים למלחמה בעוני האנרגטי. המיזמים יכולים להיות טכנולוגיים ולא טכנולוגיים, אך חשוב שיהיו פורצי דרך וישפיעו לטובה על חיי אזרחים רבים. סכום המענק למיזם מתאים יהיה לפחות 500,000 אירו.

קריטריונים לזכאות:

- רעיון חדשני בהקשר החברתי-כלכלי.

⁹³ Global Innovation Fund (2023), Global Innovation Fund - Transforming ideas into impact
⁹⁴ MAN Impact Accelerator (2019), MAN Accelerator

- קיימת כדאיות פיננסית למיזם.
- מגיש הבקשה הוא אדם או ישות משפטית.
- המיזם אינו פוגע בסביבה או ברווחה חברתית.
- המיזם אינו זכה בפרס בתחרות זו או בפרס האיחוד האירופי בעבר.

ארגון שעומד בקריטריונים יהיה זכאי להגיש מועמדות ראשית, בה יידרש לפרט אודות המיזם, להסביר כיצד הוא עומד בקריטריונים של הקרן ולהציג מה ניתן להשיג באמצעות המימון. 60 המיזמים הטובים יעברו לשלב הבא, בו חבר השופטים של התחרות יבדוק את המיזמים השונים עריך עד כמה כל מיזם עומד בקריטריונים של הפרס. שלושת המדורגים הראשונים יזכו בפרס הכספי, וה-15 הראשונים יוזמנו להשתתף בכנס אקדמאי לחדשנות בו יקבלו שירותי ייעוץ וחונכות לעסקים במטרה לעזור להם להגדיל ולפתח את המיזם.⁹⁵

UnLtd – קרן זו פועלת בבריטניה ומממנת ותומכת ביזמים חברתיים – אנשים בעלי יוזמה שמטרתה להשפיע על החברה לטובה. כמו כן, הקרן מחויבת לכך ש50% מהפרסים המחולקים יועברו ליזמים בני מיעוטים אתניים או לבעלי מוגבלויות.

הקריטריונים לזכייה בפרס:

- ארגון הרשום באופן חוקי.
- הוכיח התכנות להצלחת המיזם על ידי הכנסות.
- מעוניין להגדיל באופן משמעותי את הכנסותיו והשפעתו החברתית.
- המיזם מתמקד בהתמודדות עם חוסר שוויון לאנשים שבשולי החברה.
- תחומי מימון מרכזיים: חינוך, תעסוקה, בריאות ורווחה.
- ארגונים שיש להם מעל 75% ייצוג בדירקטוריון ולפחות 50% ייצוג בצוות ההנהלה הבכירה של אנשים המשתייכים לאחת או יותר מהקטגוריות הבאות: מיעוטים אתניים, נכים, נשים וכו'.

ארגון שעומד בקריטריונים יהיה זכאי להגיש מועמדות ראשית, בה יידרש לפרט על אודות המיזם, להסביר כיצד הוא עומד בקריטריונים של הקרן ולהציג מה ניתן להשיג באמצעות המימון, ובנוסף יוזמן לראיון ראשוני וכללי על המיזם. לאחר מכן מנהל ההשקעות של הקרן יקרא את המידע על המיזם, ואם יראה לנכון יזמין את צוות המיזם לשיחה לקבלת מידע נוסף. אם היועץ יחליט שהארגון מוכן להשקעה, יקבל הצעה להשקעה שתעבור לוועדה המייעצת להשקעות של הקרן, שתבחן את ההצעה כדי להחליט אם לקדם אותה לשלב הבא. ארגון שיעבור לשלב הבא יבנה יחד עם צוות הקרן הצעת השקעה מפורטת יותר, והוועדה המייעצת תחליט באופן סופי אם להמליץ על ההשקעה או לא.⁹⁶

European Social Innovation (2023), [European Social Innovation Competition: 2023 edition now open for applications \(europa.eu\)](#)⁹⁵
UnLtd (2023), [UnLtd - Home | The Foundation for Social Entrepreneurs](#)⁹⁶

Sow Asia – קרן זו תומכת ומשקיעה במיזמים וארגונים חברתיים. הקרן שואפת להאיץ מיזמים חברתיים בעלי אב טיפוס וניסיון מסוים אך לא רב בשוק.

קריטריונים לבחירה במיזמים:

- רצוי לפחות 2 מיזמים במשרה מלאה.
- חברות הפועלות 1-3 שנים.
- ניסיון מסוים בשוק או לכל הפחות ניסוי פיילוט.
- חברות המתמודדות עם אתגרים חברתיים על ידי טכנולוגיה חדשנית.

חברה שרוצה להגיש מועמדות נדרשת להכין מסמך המפרט על אודות המיזם. במסמך צריך לכלול את הבעיה בה המיזם מטפל והיקפה ואת הפתרון שהמיזם מציע והיתרונות שלו ביחס למתחרים אחרים בשוק. כמו כן, יש להציג במסמך את לקוחות היעד וגודל השוק המיועד, מודל עסקי, יעדי צמיחה, משאבים נדרשים, דו"חות כספיים ותמונה או סרטון של המוצר. לאחר סינון ראשוני, צוות הקרן יערוך בדיקה מעמיקה יותר עם צוות המיזם. המיזמים שייבחרו יזכו לייעוץ מקצועי, חונכות, פרסום ואפשרות להשקעה.⁹⁷

7 סיכום ביניים

כפי שעולה מיוזמה זו, סקירת המצב הקיים מלמדת כי רשות החדשנות מעניקה מענקים מיוחדים מלבד מענקיה הכלליים, אשר ניתנים לחברות הזנק שבסיסן בפריפריה או שיוזמיהם הינן נשים, משתייכים למיעוט או לחברה החרדית, אך לא חברות הזנק העוסקות בסוגיות חברתיות אשר נדרשות לסיוע נוסף בשל התרומה של פעילותן למדינה ולחברה כולה. החקיקה הנוגעת לרשות החדשנות חדשה למדי ועל כן לא נוצרו תוכניות רבות כדי לקדם את מטרת הרשות.

עיון בספרות הישראלית והעולמית מראה כי ישנם יתרונות לעידוד פרויקטים העוסקים בתחומי האקלים-טק, צמצום פערים חברתיים ופתרון סוגיות חברתיות, שילוב תעסוקתי של בעלי מוגבלויות ושילוב תעסוקתי של מבצעי עבירה לשעבר. אלו תחומים בהם ישנו יתרון ליזמות, בשל הגמישות והיצירתיות שמאפשרת המסגרת של חברות ההזנק, אשר מובילה ליצירת פתרונות חדשניים. זאת, בניגוד למשרד או רשות ממשלתית בה יש בירוקרטיה רבה יותר שעלולה להאט את ההתקדמות והחדשנות של הפתרונות המוצעים. לאור זאת עולה החשיבות לעידוד חברות הזנק העוסקות בסוגיות חברתיות החשובות למדינה בין אם במענק או בסיוע בצורה אחרת, בנושאים המוזכרים ביוזמה זו.

זהו הרציונל העומד מאחורי ההמלצות אשר יפורטו להלן, אשר הינן חיוניות למימוש נכון של יצירת המענקים החדשים, קביעת התנאים לקבלתם וסוגי הסיוע שיוכלו להעניק במסגרת זו. זאת, מתוך רצון למנוע השפעות שליליות מיישום לקוי, שלא יסייע כפי שהיינו מעדיפים לחבורת ההזנק

⁹⁷ Sow Asia (2022), Accelerator Program — SOW Asia

העוסקות בסוגיות חברתיות ויפגע בחברות אחרות אשר נעזרות במענקים הנוספים של הרשות לחדשנות.

8 המלצות

לאור הצורך בכינון מענקים חדשים לחברות הזנק העוסקות בסוגיות חברתיות שונות יש להחיל תיקון לחוק או יצירת חוק חדש שיעגן את מקור המענק, התנאים המתאימים וההתניות כדי לעודד יזמות בתחומים אלה.

בפרק שלהלן יפורטו מספר המלצות לגבי האופן בו כדאי להסדיר את יצירת המענקים ואופן הענקתם בהתאם לממצאים שהוצגו ביוזמה זו.

עם זאת, יוער כי המענקים צריכים להינתן רק ככל שיימצאו מקורות תקציביים נפרדים בעבור המענקים הייחודיים החדשים, וזאת על מנת לא לפגוע בתקצוב של המענקים הכלליים הקיימים. בכך המענקים החדשים יהוו מענקים תוספתיים, ויינתנו לאחר בחינה מקיפה בדבר ההיתכנות הכלכלית והיכולת המסחרית. בכך ישתפר המצב הקיים במקביל לתמיכה בסוגי חברות הזנק חדשות מבלי לפגוע התמיכה הממשלתית לחברות ההזנק בכללותן, ולגרום לנזק לחברות אחרות הצריכות את המענקים כדי להתקיים בשנותיהן הראשונות. אפשרות נוספת למימון המענקים הנוספים היא שימוש בתקציב הקיים של משרדי ממשלה אחרים כגון המשרד לאיכות הסביבה או משרד הרווחה, תוך ליווי בתהליך בחירת חברות ההזנק ומתן המענקים באופן הדרגתי. כך ניתן לשלב בין הידע המקצועי של המשרדים הספציפיים בתחום אותו נרצה לקדם לבין הידע של הרשות לחדשנות באופן הראוי לבחירת חברות הזנק ומימון ראוי, ולקבל תמיכה מוצלחת יותר בעבור חברות ההזנק הן בפן המקצועי והן בפן העסקי.

8.1 מענק לחברות הזנק המשלבות תעסוקתית אנשים עם מוגבלויות

נכון לשנת 2021, אנשים עם מוגבלויות מהווים כ-17% מן האוכלוסייה בישראל. לפי ארגון הבריאות העולמי, למעלה ממיליארד אנשים ברחבי העולם סובלים מצורה כלשהי של מוגבלות, כאשר רבים מתמודדים עם אתגרים משמעותיים בגישה לשירותי בריאות, חינוך והזדמנויות תעסוקה. לפי מחקר של הגוינט ישראלים רבים לא היו רוצים ללכת לעסק שמעסקים בעלי מוגבלויות בין אם הם בעלי בעיה נפשית או פיזית. מתוך כך, עולה הצורך להרחבת המענקים לחברות שמשלבות תעסוקתית בעלי מוגבלות. חברות אלה המתמקדות במוגבלות מתמודדות לעיתים קרובות עם אתגרים משמעותיים בגישה למימון ותמיכה לפיתוח והגדלת הפתרונות שלהן. זה המקום שבו רשות החדשנות יכולה להתערב כדי לתמוך בחברות שעובדות על פתרונות שיעזרו לאנשים עם מוגבלויות. על ידי מתן מימון ותמיכה לחברות אלו, הממשלה יכולה לסייע בהאצת הפיתוח והאימוץ של טכנולוגיות ומודלים עסקיים חדשניים המקדמים הכלה ונגישות.

הענקת המענקים תחזק את הרצון של מנהלי חברות הזנק להעסיק מגוון רחב יותר של אזרחים ויצור גיוון תעסוקתי בכל חברה, ההעסקה תיתן הזדמנות שווה לאנשים שונים ואף תתגמל את המעסיקים שבחרים לסייע לחברה וליצור סביבות עבודה נגישות ומותאמות לאנשים עם מוגבלויות. יתרה מזאת, תמיכה בחברות הזנק שמסייעות לאנשים עם מוגבלות יכולה גם ליצור יתרונות כלכליים משמעותיים. על ידי השקעה בסטארט-אפים אלו, הממשלה יכולה לסייע ביצירת

יוני 2023

מקומות עבודה ולדרבן צמיחה כלכלית בתעשיות המקדמות הכלה ונגישות. באמצעות מתן מימון ותמיכה לחברות אלו, הממשלה יכולה להאיץ את הפיתוח והאימוץ של פתרונות חדשניים המקדמים הכלה ונגישות, תוך יצירת יתרונות כלכליים משמעותיים. במקרים בהם יועסק אדם בעל מוגבלות שתפוקתו מופחתת המענק יוכל להשלים את החסר בפירון ישירות למעסיק.

המענק מתכתב עם חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות המעודד מעסיקים ליישם העדפה מתקנת במקרים שבהם עובד עם מוגבלות הוא בעל כישורים דומים לאלה של עובד ללא מוגבלות, וצו ההרחבה לתעסוקת אנשים עם מוגבלות (2014) הדורש מכל ארגון המעסיק 100 עובדים ומעלה, להעסיק אנשים עם מוגבלות בהיקף של לפחות 3% מתוך כלל העובדים. אמנם המענק ניתן לחברות הזנק שרק בתחילת דרכן כך שלרוב החוק לא יחול עליהן, אך בעזרת המענק נוכל לתמרץ העסקת בעלי מוגבלות משלב מוקדם של הקמת חברת ההזנק.

המענק יינתן לאחר עמידה בקריטריונים קבועים מראש, לרבות מספר עובדים בעלי מוגבלויות וותק בחברה, תוך ייעוד כספי המענק לשימושים ספציפיים, בדומה לדוגמאות של מענקים דומים מרחבי העולם. שימושים אלה יכללו מימון התאמת מקום העבודה לעובדים בעלי מוגבלויות, מימון הכשרה, סבסוד משכורות, הוצאות נסיעה ועוד. לכך יש להוסיף בחינת יצירת יחידה או ועדה חדשה ברשות לחדשנות אשר תבחן ותבקר את השימוש שכל חברה עושה בכספים שניתנו לה, במטרה לוודא כי הם מנוצלים כהלכה. גובה המענק יותנה ברף מינימום של עובדים בעלי מוגבלות ובותק עבודה מסוים על מנת לקבל את המענק, אשר יעלה באופן לינארי ביחס לכמות העובדים בחברה עד לגובה מקסימלי של מענק בהתאם לגודל החברה.

8.2 מענק לחברות הזנק המשלבות תעסוקתית מבצעי עבירה לשעבר

ישנם יתרונות רבים לשילוב תעסוקתי של מבצעי עבירה לשעבר, שכן השילוב והחזרה למעגל התעסוקה מסייעת למבצעי העבירה שלא לחזור לחיי הפשע ולהשתקם בצורה מיטבית ושנית מסייעת למדינה בכך שמוציאה עבריינים ממעגל העבריינות ובכך מפחיתה את ההוצאה השנתית במימון משפטים פליליים ועלויות כליאה.

אסירים לשעבר מתמודדים עם אתגרים משמעותיים כאשר הם נכנסים מחדש לחברה, כולל הזדמנויות תעסוקה מוגבלות, חוסר גישה לתוכניות חינוך והכשרה וסטיגמה חברתית. אתגרים אלה מובילים לעתים קרובות לשיעורים גבוהים של רצידיביזם ויכולים להיות להם השפעות שליליות משמעותיות הן על יחידים והן על החברה כולה. חברות הזנק יכולות למלא תפקיד מכריע בהתמודדות עם אתגרים אלו על ידי פיתוח פתרונות חדשניים המספקים לאסירים לשעבר גישה לחינוך, הכשרה והזדמנויות תעסוקה. עם זאת, חברות אלו המתמקדות בסיוע לאסירים לשעבר מתמודדות לעתים קרובות עם אתגרים משמעותיים בגישה למימון ותמיכה לפיתוח והגדלת הפתרונות שלהם. רשות החדשנות יכולה לתמוך בסטארט-אפים המעסיקים אסירים לשעבר ולסייע באמצעות מתן מענקים. על ידי מתן מימון ותמיכה לחברות אלו, הממשלה יכולה לסייע בהאצת הפיתוח והאימוץ של טכנולוגיות ומודלים עסקיים חדשניים המקדמים שילוב מחדש ומפחיתים את שיעורי החזרה. על ידי השקעה בסטארט-אפים אלו, הממשלה יכולה לסייע ביצירת מקומות עבודה ולדרבן צמיחה כלכלית בתעשיות המקדמות צדק חברתי והכלה. על ידי מתן מימון

יוני 2023

ותמיכה לחברות אלו, הרשות יכולה להאיץ את הפיתוח והאימוץ של פתרונות חדשניים המקדמים שילוב מחדש ומצמצמים את שיעורי החזרת החזרות, תוך יצירת יתרונות כלכליים משמעותיים.

עם זאת, ישנה בעייתיות מסוימת בביסוס מענק מסוג זה, שהרי בראיונות עבודה במגזר הפרטי המעסיק אינו רשאי לשאול את העובד האם הוא בעל עבר פלילי.⁹⁸ בעוד במשרדים ממשלתיים שאלה זו אפשרית והמשרדי הממשלה רשאים לדרוש תעודת יושר או פירוט של העבירות הפליליות באמתחת המועמד לעבודה מעסיק בחברה פרטית אינו רשאי לשאול שאלה מסוג זה ועל כן מענק מסוג זה יהיה קשה ליישום מיטבי, בניגוד למענקים האחרים. אפשרות אחת להתגברות על קושי זה היא שימוש בעמותות וארגונים שמטרתם לשלב אסירים לשעבר בשוק העבודה, ועל כן יאפשרו שילוב מבצעי עבירה לשעבר במעגל העבודה.

גובה המענק הניתן לכל חברת הזנק צריך להלוים את מספר העובדים בקטגוריה הייחודית. לכן, יש להציב רף מינימום של עובדים מבצעי עבירה לשעבר ובתק מסוים על מנת לקבל את המענק, אשר יעלה באופן לינארי ביחס לכמות העובדים בחברה עד לגובה מקסימלי של מענק בהתאם לגודל החברה.

8.3 מענק לחברות הזנק העוסקות בבעיית האקלים

ראשית, שינויי אקלים הם אחד האתגרים הדחופים ביותר העומדים בפני העולם שלנו כיום. ההשפעות של שינויי האקלים הופכות גלויות יותר ויותר, עם אירועי מזג אוויר קיצוניים תכופים יותר, עליית פני הים והשלכות הרסניות אחרות. טיפול בשינויי האקלים מצריך פעולה דחופה ושיתוף פעולה בין מגזרים, כולל ממשלה, עסקים ואנשים פרטיים. חברות הזנק יכולות למלא תפקיד מכריע בטיפול בשינויי האקלים על ידי פיתוח פתרונות חדשניים המפחיתים את פליטת גזי החממה, מגדילות את יעילות האנרגיה ומקדמות שיטות עבודה בר-קיימא. על ידי מתן מימון ותמיכה לחברות אלו, הרשות יכולה לסייע בהאצת הפיתוח והאימוץ של טכנולוגיות ומודלים עסקיים חדשניים המקדמים קיימות ומפחיתים את פליטת גזי החממה. יתרה מזאת, תמיכה בחברות הזנק העוסקות בשינויי אקלים יכולה גם ליצור יתרונות כלכליים משמעותיים. על ידי השקעה בחברות אלה, הרשות יכולה לסייע ביצירת מקומות עבודה ולדרבן צמיחה כלכלית בתעשיות המקדמות קיימות ומפחיתות פליטת פחמן. תמיכה בחברות העוסקות בשינויי אקלים היא בראש סדר העדיפויות של הממשלה. באמצעות מתן מימון ותמיכה לחברות אלו, הממשלה יכולה להאיץ את הפיתוח והאימוץ של פתרונות חדשניים המקדמים קיימות ומפחיתים את פליטת גזי החממה, תוך יצירת יתרונות כלכליים משמעותיים.

על המענקים להיות ממוקדים בחברות המוצאות את הפתרונות הטכנולוגיים היעילים ביותר להתמודדות עם שינויי האקלים, ביניהם: זיהום אוויר, מחסור במים, גלי חום, מחלות, הצפות ועוד. קריטריונים לזכייה במימון: אב טיפוס קיים, פיילוט ראשוני עם תוצאות ניתנות למדידה, הוכחת שוק ופוטנציאל עסקי רחב, מודל עסקי, חדשנות טכנולוגית, השפעה רחבה על הסביבה, השפעה על אוכלוסיות רחבות.

בהגשת מועמדות למענק יהיה על היזמים לצרף מסמך המגדיר את הבעיה שהמיזם פותר, מבט כולל על הפתרון, יתרונות הפתרון והפן הטכנולוגי שבו, הסיבות בגינן המיזם יצליח להשתלב בשוק,

⁹⁸ ס' 3, חוק המידע הפלילי ותקנת השבים, התשע"ט–2019.

יוני 2023

סיכונים במיזם וסרטון קצר המסביר אותו. זאת, על מנת שלשופטים יהיה את המידע הנחוץ לקבלת ההחלטה.

בנוסף, יש לבחון מתן סיוע וליווי מקצועי של מומחים מטעם הרשות לחדשנות, ייתכן ע"י הקמה של יחידה או ועדה חדשה התסייע לחברות הזוכות במענק, על מנת לייעל את כספי המענק למינוף המיזם בצורה המקסימלית. כמו כן אנו ממליצים על הקמת ועדה של מומחים מטעם רשות החדשנות שתקבע אילו מיזמים מתאימים למימון.

8.4 מענק לחברות הזנק הפותרות בעיות חברתיות

לדעתנו על רשות החדשנות לשקול תמיכה בחברות הזנק טכנולוגיות חברתיות שמטרתן להתמודד עם אתגרים חברתיים וסביבתיים. חברות הזנק אלו פועלות בדרך כלל בצומת של טכנולוגיה והשפעה חברתית, תוך שימוש בטכנולוגיה ככלי ליצירת יתרונות חברתיים וסביבתיים. בנוסף הרשות יכולה לשקול תמיכה בחברות הזנק שיש להן מודל עסקי ברור ופתרון ניתן להרחבה לאתגר חברתי או סביבתי. חברות הזנק אלו כאלה נוטות יותר למשוך השקעות פרטיות ולייצר השפעה בת קיימא בטווח הארוך. יתר על כן, הרשות יכולה לתעדף חברות הזנק בעלות צוות מגוון וגישה מכילה לפתרון בעיות חברתיות. חברות מסוג זה נוטות לייצור פתרונות המשקפים את הצרכים והפרספקטיבות של מגוון רחב של מחזיקי עניין, כולל קהילות שוליות ומיוצגות חסר.

בקטגוריה זו ניתן לחלק את פתרון הבעיות החברתיות לשני סוגי חברות:

- חברות הזנק ממגוון תחומים, המעסיקות אוכלוסיות הנמצאות בשולי החברה בישראל. שתי דוגמאות לשילוב מסוג זה הוצגו בסעיפים 8.1 ו-8.2 לעיל.
- חברות המציעות פתרונות טכנולוגיים ויצרתיים שמשפרים חיי אוכלוסיות רבות ובכך מצמצים פערים חברתיים.

בסוג השני יש לבחון מתן סיוע וליווי מקצועי של מומחים לחברות הזוכות במענק, ייתכן על ידי הקמת יחידה או ועדה מיוחדת ברשות לחדשנות להדרכת חברות הזנק, על מנת לייעל את כספי המענק למינוף המיזם בצורה המקסימלית. תוקם ועדה של מומחים מטעם רשות החדשנות שתקבע אילו מיזמים מתאימים למימון.

בהגשת מועמדות לזכייה יהיה על היוזמים לצרף מסמך המגדיר את הבעיה שהמיזם פותר, מבט כולל על הפתרון, יתרונות הפתרון והפן הטכנולוגי שבו, הסיבות בגינן המיזם יעבוד בשוק, סיכונים במיזם וסרטון קצר המסביר אותו. זאת, על מנת שלשופטים יהיה את המידע הנחוץ לקבלת ההחלטה. קריטריונים אפשריים לזכייה במענק כוללים את אופן התמודדות המיזם עם חוסר שוויון לאנשים שבשולי החברה, אב טיפוס קיים, פיילוט ראשוני עם תוצאות ניתנות למדידה, הוכחת שוק ופוטנציאל עסקי רחב, מודל עסקי, חדשנות טכנולוגית, פתרון המשפר באופן דרמטי אוכלוסיות חלשות, מחויבות לצדק ושוויון.

יוני 2023

מסמך זה נכתב על ידי: ראש הצוות עינבל יוסקוביץ קופיץ, מרי אהרוני, ענבר גל, הלל זרם, יובל ליפשיץ וניצן קדמי.

נערך על ידי: חבר צוות המחקר – יהל גרליץ.

נבדק על ידי: ראש סניף "עומק בר אילן" – לביא ניסנהולץ.

אושר על ידי: מנכ"ל "עומק" – גיא יעקב

אנו מודים לליווי ומהערתיו המועילות של ד"ר אורי שרון מאוניברסיטת בר אילן

בברכה,

עומק – המרכז לעיצוב וחקיקה